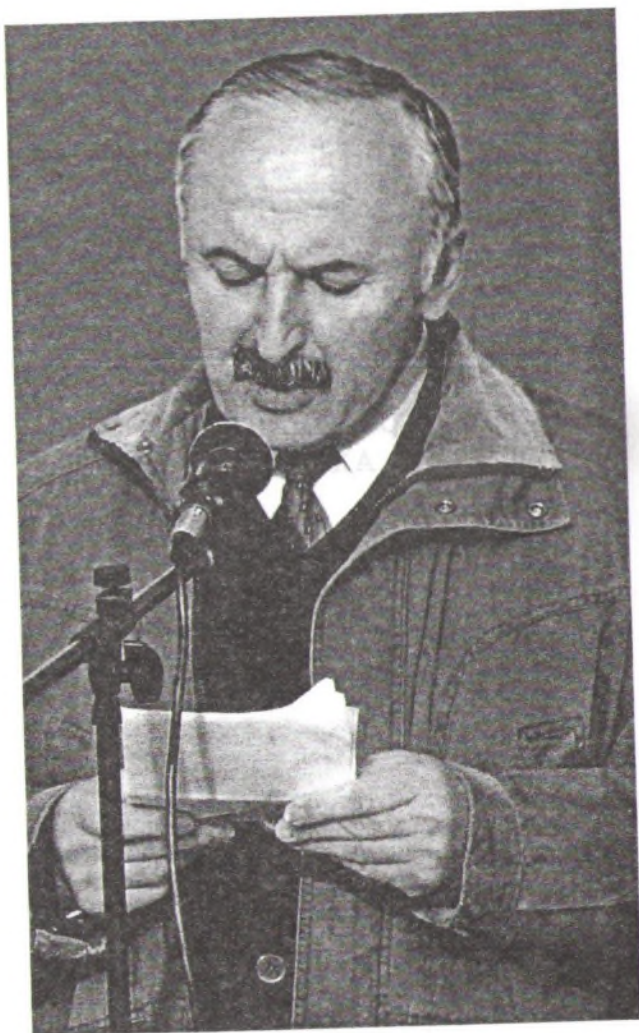

СОЗАЙЛАНЫ АХМАТ

КЪОЛ АЯЗЫМ

НАЗМУЛА

НАЛЬЧИК · «ЭЛЬБРУС» · 2006

Созаев А. С.

С   Моя ладонь: Стихотворения. – Нальчик:
Эльбрус, 2006. – 224 с.

Новый сборник лирико-философских стихотворений
А. С. Созаева, лауреата Государственной премии КБР.

С   4702100200-016 2006
      М 125(03)-2006

ISBN 5-7680-2063-2

© Созайланы А.С., 2006

© «Эльбрус» китап басма, 2006

ЁГЮЗЛЕ

Келедиле ёгюзле...
Кёзлеринде – ёмюрле
Келедиле...
Дуния токълугъу, дуния сабырлыгъы да
Биргелерине,
Бешик жылыуу сауду дей...

Келедиле, жюклерин
Сыртларындан тюшюрмей.
Кенг мюйюзлери – къууанч кибик.
Келедиле ёгюзле... Кёрдюм –
Алыкъа къарт туююдю жерим.

ТАУ БАШЫНДА АЙТАМА

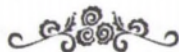
Барадыла булутла...

Барадыла, саггышлача,
Ауур булутла...

Барадыла, алггышлача,
Таза булутла...

Барадыла,
Уллу кёкде,
Узая-узая...
Барадыла,
Умутлача,
Азая-азая...

Барадыла булутла...

ЛЕЙЛЯ КЪЫЗЧЫГЪЫМА, ТУУДУКЪЧУГЪУМА, АЙТХАН НАЗМУМ

Къайсын атлы орамда,
Нюр сыфатлы орамда

Кюлгени гюл чакъдыргъан,
Мени жигит чапдыргъан,

Чёп сындырмай атлагъан,
Жолну да омакълагъан,

Лейля деп бир къызчыкъ бар,
Ансыз тийре мудах, тар.

Аття деп бир аппасы,
Анняя деп бир ыннасы

Алай сюелле аны,
Кюн суналла Лейляны.

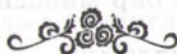
Ол – аланы жашатхан,
Алагъа, тангча, атхан.

ЧАЛБАШ ДУНИЯМ

Тереземден къарап тургъан,
Кюнлерими санап тургъан,
Бирде къызыл гюлюм бола,
Бирде мыдых отдан тола
Келген дуниям, чалбаш дуниям,
Арый эсенг, манга таян.

Мен жолумда баралмайын,
Бир затха да жарамайын,
Къырау болса жашил жайым, –
Аны сенден жашырмайым, –
Таянырма санга, санга,
Башха амал жокъду манга.

ТЫШЫНДАН КЕЛГЕН БИРЕУ БЛА СЕЛЕШЕМЕ

– Таула, таула! – дейсиз да,
Не берелле сизге ала?
– Жерде бизни кетюрюп
Турадыла бу таула.

– Къалай кетюредиле?
Аны айтчы сен манга.
– Ангыларыкъ туююлсе,
Аллах бермесе санга.

КЪАШХА ТАЙ

Бийик хуна
Башындан
Кесин созуп, Къашхатаугъа
Къарайды узунбоюн,
Узунбут къашха тай.
Къарайды,
Эрттенлик къарагъанча.

КЮНЛЕРИМ

Бирге ушайдыла кюнлерим,
Ушагъанча бирге тамычыла,
Ушагъанча бирге чапыракъла.

Алай билмей къалама бирде
Аланы къайры кетгенлерин,
Тамычылача, къуругъанларын,
Чапыракълача, учханларын.

Бирге ушамайдыла кюнлерим,
Ушамагъанча бирге къаяла,
Ушамагъанча бирге кечиуле.

Алай билмей къалама бирде
Ала биргеме тургъанларын,
Къаялача, сакълагъанларын,
Кечиулеча, ашыргъанларын.

ХАР КИМНИ ЁЗ ЖАЗ БАШЫ

Алма терек. Мен.
Сюелебиз, бир бирге къарап.

Терек къууанады
Ариу чакъгъанына.
Мен а – жаз башына
Сау-эсен чыкъгъаныма.

Энди билеме, хар
Кимни – ёз жаз башы.

ЖАНГЫДАН ТУУА

Чыкъ къуругъунчу
Тебирейим...

Эрттенлик агъачдан
Жибип чыгъаргъа сюеме,
Жангыдан
Туугъан кибик.

ЖЕРИМ

Мен узакъ
Жолгъа чыкъсам,
Сен аллымда бараса,
Манга жол саласа...

Алай саласа,
Халкъыбызны ёлюмсюз
Жашларын
Чыгъара аллыма.

Сора мен
Кёп болама,
Къарыу ала...

Ахшы жолгъа
Мен ма алай
Барама.

КЕЧЕ

Кенгкъанат арыгъан къанатлы
Къонду жерге, къонду,
Табийгъатха жете
Аны къанатлары.

Танг кеси кесине азан
Къычыра башлагъанда,
Ауур кётюрюлюп,
Учуп кетди къанатлы.

Кетди, жайылып къалдыла
Балачыклары жерде.

* * *

Эрттенлик. Кёк талада
Отлайдыла танала.

Кюн, шош келип, аланы
Сыртларына кьоннганлай,
Кьонгуроу да башлайды
Анда-санда зынгырдай.

Сют татыулу талада
Танала отлайдыла.
Бу кюн да, кьонгуроу да
Бир бирни жокълайдыла.

БИШГЕН ЭРИК ТЕРЕК

Жол жанында
Эрик терек
Бишгенди, басып,
Сап-сары...

Энди кьууанып сакълайды
Жолоучулары
Эрик терек.
Хар ётгеннге
Кьууанч берлик терек.

КЪАНАТЛЫЛА ЖЫРЛАЙДЫЛА

Къанатлыла жырлайдыла,
Табийгъатны жашната, гоккалай.
Алай ариу жырлайла...
Бахчамда чакъгъан гюлле
Аллах берген ариулукъларын
Аланы ауазларынамы салгъан
болурла?..

**АКЪ-СУУНУ КЁГЮНЮ
ЧАЛБАШ АУАЗЫ**

Кечеден къртайып
Чыкъгъан бетими бир
Сылачы, сылачы.
Къыйын жолдан къалай
Къайталгъанымы бир
Сурачы, сурачы.

Сора сен, аллымда
Олтуруп, бир ауур
Ахтынчы, ахтынчы.
Мен а санга къарап
Кече узуну, танг
Атхынчы, атхынчы...

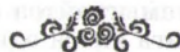
Эрттенлигъа келир,
Сазбет бола, арый,
Тюгене, тюгене.
Акъ-Сууну кёгюню
Чалбаш ауазы
Тюрлене, тюрлене...

САРЫ ТАНГДА САРЫ ГЮЛ

Танг ата, сары танг...
Бахчамда ёсген
Сары гюлню
Юйге алып кирдим,
Чыкъ кёзлерин агъызмай,
Тангны нюрюн
Уятмай,
Алып кирдим,
Сары гюллю сары танг да
Кирди юйюме.

ХАЛЕК БОЛДУМ

Акътерек бла
Тал терекни
Араларында олтуруп,
Халек болдум:
Бири – жырлай-жырлай...
Бири – жиляй-жиляй...
Былайы жашауну бетича.

ТЮНЕНЕМ

Тюненем къайтса эди,
Ол манга айтса эди:
– Болду, энди тюнгюлме,
Мен кетерик туююлме.

* * *

Уянады Сырт тала,
Наныкъ ийисден тола,

Кырдыкларын чапдыра,
Чыкъ тамчыла чакъдыра...

Жырлайла къанатлыла,
Эрттенликден кеф бола...

Уянады Сырт тала,
Наныкъладан къызара...

Кюн, къыздыра, ойнайды,
Хауада бал къайнайды.

КЯЗИМНИ СУРАТЫ

Бу сурат келгенди чынг кёкден,
Биргеме жашайды юйюмде.
Ол болду кёлюмю токъ этген
Жолуму хар къыланч кюнюнде.

Бюгюн да мен анга къарайма, –
Кёреме халкъымы кёргенин.
Кязимни уа бетин сылайма –
Жапханча арыгъан кёзлерин.

* * *

Сёзле да чалбаш боладыла,
Сёзле да жыйырылып къаладыла.

– Адам ёлдю! – дедиле.
Бу сёзле чалбаш болуп,
Жыйырылып, рахын болуп
Жетдиле манга.

Жетдиле,
Мени да кеслерича этдиле.

КЪЫМЫЖАДЫ ТАНГ

Къымыжады танг,
Гюлча, къымыжа.
Гапалауну кёзлерича,
Мудах танг.

АХЛУЛАРЫМА СЁЗЮМ

Баргъан жерибизде
Бетибизни
Жарыгъы кълсын!

Шауданыбыздан
Акъ ниетли
Жолоучу кълансын!

Сёзюбюзню сабаны
Бек чакълсын, битсин.
Элибизде чыкълмасын
Адепсиз, бетсиз!

* * *

Тау кълуш
Кёк бийигинде учады,
Къланат кълакълмай,
Тажы кирик дунияны...
Ёхтем къларайды жерге.

Махтанганча кёрюндю ол манга.
Мен а юйге терк кирдим да,
Атамы хазырлары жылтырагълан
Акъл чепкенин,
Бухар бёркюн,
Башлы хром чурукъларын кийип,
Аппамдан кълалгълан
Акълбаш кюмюш къламаны да тагълп,
Чыкълдым арбазгъла.

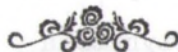
«Сен да кълуш суна
Кёреме кесинги.
Алай билип кълый, жигит,
Жерни кълушу болгълан
Кёл да кълыйынды
Кёлню кълушундан», –
Деген ауаз келди
Манга башындан.

КИМНИ ЧАКЪЫРА БОЛУР ОЛ?

Афганистанда жоюлгъан
Жангыз жашыны атын ынна
Жангыз туудугъуна атагъанды:
– Азамат, Азамат! – деп
Къычырады кюн сайын.

Туудугъу юйде турса да:
– Азамат, Азамат! – деп
Къычырады кюн сайын.

Кимни чакъыра болур ол?
Жашынмы, туудугъунму?

АБЫНСАНГ ДА – АУМА

Жангы кырдык – къууан дейди,
Элия уа – ууал дейди.

Къама – эки жарыл дейди,
Танг а – менде жары дейди.

Жауун – жия, жия дейди,
Кюн а – жырла, жырла дейди.

Жолум – атла, атла дейди,
Жашауунгу къатла дейди.

Тау а – саппа-саума дейди,
Абынсанг да – аума дейди.

АЙ ЧЫКЪГЪАНДЫ

Ай чыкъгъанды, шошлукъгъа
Бешик жыр айтхан кирик,
Жашлыгъымда ажашхан
Макъамым къайтхан кирик.

Ай чыкъгъанды. Дуниам
Алтын бетлиди, чууакъ.
Мени сагъышларымча,
Эрий-эрий жау чыракъ.

Ахшы адамны жолу
Жарыкъ болсун деп, алай,
Игиликни къубулта,
Чыкъгъанды бюгече ай.

Ай чыкъгъанды, жүрегим
Сабыр, тазады, кенгди.
Бирде былай жарыта
Келалсам эди мен да.

ЖИЛЯЙДЫ ТАЛ ТЕРЕК

Къарачы сен, къарачы,
Чачакъларын суугъа ийип,
Кёкню мудахлыгъын кийип,
Жиляй турады тал терек...

САБИЙЛЕРИ КЁП ТИШИРЫУ

Сабийлерине къарап,
Айтхан ариу сёзлери
Жюзюм чопаллагъа ушайдыла.
Сабийлери аланы
Тойгъунчу ашайдыла
Кюн сайын.

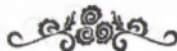
ХАЛКЪ БОЛУРГЪА УНАЙЫКЪ

Кеси бирлигибизни
Кесибиз урламайыкъ,
Ауурлукъ басхан жерде
Сынаргъа унамайыкъ.

Терс оноуларыбыздан
Кесибиз ууланмайыкъ,
Адамыбызны аман
Этерге унамайыкъ.

Игибизни бютюнда
Биз кетюре барайыкъ,
Бир ниетли болургъа
Хар заманда унайыкъ.

Бирча узалып, келлик
Кюнубюзню къурайыкъ,
Жерибизде халкъыбыз да,
Халкъ болургъа унайыкъ.

БУЛУТЧУКЪ БЛА ТЕЙРИ КЪЫЛЫЧ

Жангы туугъан таза булутчукъ
Тау артындан
Акъырын чыкъды да,
Ашыкъмай,
Бийик кёкге ёрледи.

Анда, ачыкъ кёкню кенгинде,
Ол кесин сымарлай,
Сагъышларын да чакъыра тургъанлай,
Кюн чыгып келди.

Кюн а алай уллу,
Алай жарыкъ...
Булутчукъ
Ышарды анга.
Ол ышарыу
Алай хычыуун,
Алай ариу кёрюннгенден,
Уллу Кюн, кесини
Нюрлю кёоллары бла узалып,
Булутчукъну къучакълады.

Андан а
Кёк бютюнда таза,
Бютюнда кенг болду.

Булутчукъ
Бир – бурма къозучукъгъа,
Бир а –
Акъ гылыучукъгъа
Ушады.

Булутчукъ
Кеси насыбындан
Бютюнда бек жарый тургъанлай,
Уллу кёкню толтуруп,
Бир аламат,
Бир саламат
Макъам келе башлады.

Булутчукъ, аны эшитип,
Асыры къууаннгандан,
Дуу деп жиялп къалды.

Жиялгъаны уа – жауун,
Жырлы жауун,
Нюрлю жауун...

Жерде,
Анда энишгеде,
Адамла жашагъан,
Къургъакълыкъ къысып тургъан
Дунияда,
Жауундан тоя тургъан
Жерни башында
Тейри кылыч тууду.

Булутчукъ кеси тургъан
Бийикледен
Къарады жерге:
Тейри кылыч,
Адамлагъа игилик
Алып баргъан
Къанатлыгъа ушады.

Учады, учады
Тейри кылыч,
Тёлуден-тёлуге ёте,
Жерледен-жерлеге ёте,
Къыйынлыкъланы аз эте,
Хар инсанны жүрегине жете...

Алай атлай,
Алай азатлай
Барады ол –
Тейри кылыч,
Булутчукъну
Къууандыра...

САУ ЭСЕЛЕ АНАНГ, АТАНГ...

Жерибизге келеди кызыл танг...
Сау эселе ананг, атанг,

Жашауунг – иги, рахатды – кюнюнг,
Чакъгъанлай турлукъду гюлюнг.

Сюеме от жагъанг жылы болса,
Биргенге уа – жырынг болса...

Келеди, алмача, тегерек танг,
Жашасынла ананг, атанг!

Кюн жарытханлай турсун юйюнгю,
Къууанчын кёр сабийинги!

КЪАРЫЛГЪАЧЛА УЯ САЛА...

Жангы ишленнген юйню
Эшик башында
Къарылгъачла уя сала...
Юйню ичинде
Юй ишлей...

Къазауат этип...

Бири – ары уча,
Бири – бери уча,
Чепкен сокъгъанлай...

Соруу деген жокъ,
Солуу деген жокъ.

Экинчи кюн, кюрешип,
Битдирдиле, аууз мылыларын
желим этип...

Юйню ичинде
Юй болду.
Ичин жумушакъ да,
Жылы да этдиле,
Ауузлары бла келтирип.

Сора,
Темир чыбыкъгъа къонуп,

Жырлап башладыла,
Арбазны толтуруп.

Ол сейирлик къанатлыла
Юйлерине
Алай къурманлыкъ этдиле,
Адам улуна жууукълаша,
Андан къоркъмай,
Кеслерин, уяларын да
Анга ышанып.

Адамны аманлыгъы энди
Башчылыкъ этмесин да,
Адамны адамлыгъы
Сакъласын аланы.

ЮЙЮМДЕ

Билеме,
Къышхыда жырламайла булбулла,
Къышхыда чакъмайла гюлле.

Неге керекди да манга
Булбулну жыры,
Сени ауазынгы эшите эсем
Юйюмде?
Неге керекди да манга
Гюлню чагъыуу,
Сени ышарыуунгу кёре эсем
Юйюмде?

КЪАРА КИЙГЕН ТИШИРЫУ

Шахарны орамына,
Жарыкъдан толу,
Музыкалы орамына,
Тепсей тургъан
Орамына,
Кирип келди тиширыу,
Къара кийген тиширыу.

Кирди да,
Орам къарала башлады,
Музыкасын ташлады,
Тепсеуню къанаты
Сынып къалды...

Къара кийген тиширыу...

Къара кийген шахарым...

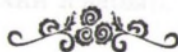

КЪАРТЛЫКЪ АЛЛАЙ ЖЕРДИ

Къартлыкъ аллай
Жерди, экен,
Ары барыргъа
Хар жан да ыразы,
Ары жетип къалыргъа суюген а –
Жокъ.
Къартлыкъгъа
Жанлай башласанг,
Аллынгда
Эсгериулеринги ауанасы –
Тау болуп...

Ол ауана
Аллынгдан кетмей,
Жолунг а –
Къысхадан-къысха...

Къартлыкъны
Келген тауушун а
Ким эшитгенди?

* * *

Сабийле уа уллудула,
Уллуладан уллудула

Ышана билиулери бла,
Ышарыу бериулери бла,
Къайгъыны бѣлюулери бла,
Кюч алып келиулери бла.

Биз этген кюйсюзлюклени,
Эссизлик, кѣлсюзлюклени
Унутуп кѣюулары бла,
Таза, ачыкъ оюмлары бла...

Сабийле уа уллудула,
Уллуладан уллудула.

КЮЗ АРТЫ

Шошлукъ ауурлана,
Саргъала,
Туманла жерге
Бауурлана,
Мудахлыкъ, чапыракълача,
Агъа башласа,
Кюз артыны келгенин
Мен алай билеме.

САГЪЫШЛАРЫМ

Сагъышларымы
Биширдим да,
Кѣошун этдим.

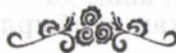
Бу кѣзыгу кюн
Сууукъ шаудандан
Кѣошунуму толтуруп,
Барлыкъма кѣабырлагъа,
Атам, анам да
Жатхан кѣабырлагъа.

ЖАУУН ЖАУАДЫ

Жауун жауады,
Ёмюрледе жаугъаныча...
Ишин эте,
Акъ башымы жибите,
Эсленмеген, сансыз кёп жиплеринде
Кёкден жерге ёте...

Аямай жауады,
Ахчалыны «мерседесин» жууады,
Жылтырата,
Таякълы къартны,
Жолда жетип, къалтырата...

Алайды бюгюн
Жауунну да иши.
Айталмайды анга бир киши:
– Жауун,
Сен терс этдинг! – деп, –
Тюзлюкню да жибитдинг! – деп.

ЖАШ ТЕРЕКЛЕ, САБИЙЛЕ ДА...

Жаш терекле,
Сабийле да
Ушайдыла
Бир бирге.

Экилери да
Ёседиле,
Кечеледе
Ёседиле.

Сабийлеге
Бешик жырла
Айтадыла
Анала.

Тереклеге
Бешик жырла
Айтадыла
Жулдузла.

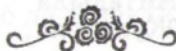

МАЛКЪАРГЪА ТАНСЫКЪЛЫГЪЫМ

Узакъ шахарланы къыдырып,
Кёп миллетни
Жерлерин кёрюп,
Кёп туруп къайтдым санга.
Энди сени
Ташынг окъуна болуп,
Тынгылагъанлай туругъа
Хазырма...

Сенден къарайым ансы,
Сенде къалайым ансы.

Тансыкълыгъым
Айтдырды быллай сёзлени,
Санга, Малкъар.

МЕН КЪАЙРЫ БАРСАМ ДА

Мен къайры барсам да,
Жолларым
Малкъарны къол аязындан
Башланадыла.

ТЕРЕКЛЕ СУРАТХА ТЮШЕ...

Жауун эрикгинчи жауду.
Орамла кёл болдула...
Кёк ачылды, кюн тийди.
Терекле, жуууннгандан сора,
Суратха тюше турадыла.

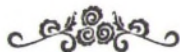
САРЫНЫМЫ НАЗМУ ЭТИП

*Анам харип бу дуниядан кетгенли
жыйырма беш жыл болду.
О, Жаратхан, не кздар жашайма
анамсыз.*

Анам, назму этгенме,
Жюрегими толтуруп,
Аны санга айтсам а,
Жиляр эдинг, олтуруп.

Энтта сени излейме,
Сарынымы назму этип.
Къабырлагъа барама,
Къарамымы эритип.

Сора, жарыгъын келип,
Сабырланып къалама,
Нюрлю бет сыфатынгдан
Дарманымы алама.

* * *

Кёзлеринг –
Мудах кёгюмю
Къарылгъачлары.

Учадыла ала,
Тангларымы
Эшиклерин кенг ача.

Кёзлеринг – къарылгъачларым.

ПОЭТ – ЖАНГЫЗДЫ

Поэт – жангызды,
Жюрегини узакъ таласында,
Кесини сёзюча, жангыз.

Ол талада чыгъадыла
Назмула,
Наныкъла, чумла чыкъгъан кибик.

Поэт – жангызды,
Жангы сёзюн сакълайды да.

ЖЕРИНЕ КЪАЙТДЫ ТАУЛУ

Ашалды эсе да – тауусулмай,
Жашады эсе да – заукъсунмай,
Эрлиги эсе да – жютю болуп,
Къолу эсе да – билмегени жокъ,
Кёзю эсе да – кёрмегени жокъ...

Таулу алай къайтды да сюргюнден,
Айтды ол, Минги тауну кёргенде:
– Жашадым, къаргъана сени атынгдан,
Энди, ёлсем да, къаллыкъма къатынгда.

КЪАБЫРЛАДА

Адамны сангырау этерикди
Мында шошлукъ.
Жюрегими тепгени уа
Кёкюрегими дауурбас таууш этдире...

Мында сын ташла да
Эшитдиле
Ауур ахтыннганымы.

Алай тюшюп келеме,
Арып-талып...
Атама бла анама баргъанем.

ЖЕЛ

Тенгизлени суууруп,
Къаяланы ургъан, жел,
Къанатлары сызгыра,
Палахланы къургъан, жел.

Къыйырсыз аулакъланы
Кёз къакъдырмай алгъан, жел,
Тау башланы жюлюген,
Къанлы ызын салгъан, жел.

Атамы сау терегин
Сен къобарып атдың, жел.
Алай этип, махтанып,
Айтчы, не зат тапдың, жел?

Мен а, къара ызынга
Къарап турмай, къадалып,
Атам юйретгенича,
Кёп-кёп терекле салып,

Ёсдюрген этерикме,
Толтуруп сау таланы.
Сен а, биягъы жетип,
Сибирсенг а аланы,

Мен а жашларым бла,
Мен а жаппа-жангыдан,

Жашар бахча саллыкъма,
Тарны ичи жангыра...

Мен – адамма, мен сени
Хорларыкъма ма алай.
Аны кёре, улурса,
Кеси кесинги талай.

АРЫГЪАН БЛА АУРУГЪАН

Жаланда арыгъан биледи
Солугъанны татыуун.
Жаланда ауругъан биледи
Саулукъ тангны атыуун.

ЧЫММАКЪ БОЛСА СЮЕМЕ

Къара къаргъа биягъы:
«Къа-а-а-р-р!» – деп кычырды
Уллу терекден.

Игими, аманмы айтды?
Жырлаумуду, жиялумуду?
Къара къаргъаны бу сёзю
Чыммакъ болса сюеме.

КЕЧЕ ФИЛОСОФИЯ

Кечени жулдузлары кёп,
Кечени адамлары кёп.

Ала да, ала да
Бир бирге ушайдыла:
Жулдузла кёкде жана,
Адамла жерде жана.
Жулдузла – узакъ-узакъ,
Адамла – ууакъ-ууакъ.

БЕШИК ЖЫР

Арыгъандыла, арыгъандыла,
Жукълаялмайла гинжиле.
Не этерге билмей, төртжыллыкъ Лейля
Эрип къалады, инжиле.

Гинжилерин да акъырын жыйып,
Лейля Аннягъа келеди:
– Ма былагъа да бешик жыр айт! – деп,
Барын да анга береди.

Татлы баласын, гинжилени да
Анния къойнуна алады.
Аламгъа сабыр макъамын жая,
Бешик жыр учуп барады.

БУДАЙ САБАН

Бишип,
Кюнден къызып тургъан
Сабаннга
Жетди жауун...

Толгъан будай башла
Асыры ауурдан
Жерге жете...

Жер а
Кючден кетюреди
Будай сабанны.

ЖЫЛКЪЫЧЫ КЪУШ

Жылкъычы къуш,
Жаш заманымдача,
Къычырады.

Эртте-эртте
Манга айтып
Башлагъан сейирлик хапарын
Бардырады энтта.

АУУП КЕТДИ ТАУДАН

Алауган тенгли бир адам
Тарыгъа эди жашаудан,
Мазаллы. Аллай...
Бар кючу тарыгъыуна кете...

Толгъан ай, къарап туруп,
Кечени жарыталмай,
Аууп кетди таудан.

КЪАРАЙМА АЙГЪА

Анам харип
Бир бек суююучю эди
Айгъа къараргъа,
Кеси да ай бетли бола...

Бюгече,
Бу шош кече,
Къарайма Айгъа,
Къайда эсе да,
Кимни эсе да
Анасы да
Къарайды, билеме.

Аны муратлары тола
Жашаса сюеме.

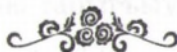

БИР КЪАРЫШ ТЕРЕКЧИК

Гитче терекчик,
Бир къарыш.
Къыш чилледе къалтырай...
Ачы желле къабалла...
Къарт терекле,
Гюрен туруп, амалсыз...

Манга къарап барысы.

Ётюп кеталмадым...
Энишге ийилип, аны
Къубултдум да, сабийнича,
Боюнлугъуму тешип,
Жабып кетдим юсюне.

ТЕРЕКЛЕ САЛДЫМ

Бахчамда
Терекле салдым,
Къууандым иги ишиме.

Сейир этдим:
Тёгерекде чыпчыкъла да,
Анга къууанып,
Жырлай башладыла.

ИЕСИЗ УЯ

Къанатлы
Къоюп кетген уя –
Иесиз къалгъан
Юйден да мудах.

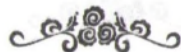
Эски юй

Эски юй...

Терезелери да,
Эшиклери да
Жокъ.

Дунияны бар желлери,
Тар желлери,
Кеслерин бери уралла,
Уяларына келгенча...

Эски юй –
Сокъур кёзлю,
Эски юй –
Тишсиз къарт.

Шошлукъ келеди

Субай тиширыуча,
Келеди шошлукъ.

Келеди шошлукъ,
Кырдыкланы къубулта,
Чапыракълагъа къонуп,
Солуй-солуй...

Мени уа...
Билеме,
Ышарыр да,
Бетими сылар.

ТЕРЕК КЪУУАНАДЫ

Ай чыкъды... Толгъан ай...
Кече жарыды...

Терек къууанады
Ауанасы да келгенине...
Эгизин кѳргенине...
Аны бла, шыбырдай,
Хапар айтырыкъды
Кече узуну.

Не десенг да,
Игиди жарыкъ.

СУРАТЧЫДЫ АЙ

Чыгъа келип,
Тау башында тохтады да,
Кечени табийгъатын
Жангыдан ишлей
Башлады ай.

Суратчыды ай...

ТАШЛА БЛА ТАУ БАШЛА

Ташла
Сууда жүзе,
Тау башла
Кѳкде жүзе...

Барады, барады,
Эски арбасына миниң,
Къарт жашау.

БИРИНЧИ КЪАР

Терек бахча...
Хант къанга...
Олтурадыла къартла,
Тереклеча, къууатлы.

Алайлай,
Жаууп башлады къар,
Биринчи къар,
Кюз артындан чыгып келип.

Акъбаш къартла олтургъан
Хант къанганы толтурду
Тап-таза къар,
Къурманлыкъны
Берекети, хантыча.

Терек бахча...
Къартла да – акъбаш,
Биринчи къар да –
Акъбаш...

ЖЕРДЕЧА, АДАМЛАЧА

Уллу кёкню толтуруп
Булутла...

Сёлеше, сёлеше кетип,
Бир сёзлю болалмай,
Бир оноуну алалмай...
Тебиредиле,
Бирлери – бир жанына,
Бирсилери – башха жанына...

Кетдиле бирликсиз...
Жердеча, адамлача...

АУРУГЪАН ТАУЛУГЪА

Минги тауну хауасын
Алып келгенме санга,
Сау боллукъса, билеме,
Солугъанынглай андан.

Мен санга суу келтирдим
Чегем чучхурларындан.
Ол – дарманды, ийнан сен,
Дарманланы барындан!

Сора уа Чирик кёлню
Кюзгюсюне ётерсе,
Анда жарыкъ бетинги
Кёрюп, шукур этерсе.

Сен жолунга чыгъарса,
Акъ танг бла тенг тура.
«Жерим сауда, мен да сау», –
Дерсе, жангыдан тууа.

АКЪЫЛЫДЫ ЖЕРИБИЗ

Сейир акъыллыды
Жерибиз:
Кюз артында
Агъадыла, агъадыла
Чапыракъла.
Тон болуп, жабадыла,
Жабадыла ташланы,
Бизни ташланы,
Сууукъдан сакълай.

Сейир акъыллыды
Ата-бабаладан келген жерибиз.

ЫРАЗЫМА ЖАЗ БАШЫНА

Жаз башы
Кеталмай турады
Къуршоучудан,
Чагъып бошамагъандыла да
Тереклени барысы.

ЫЗЛАРЫНДАН УЧА-УЧА...

Къазан башында*
Жюзжыллыкъ
Бийик терекле,
Сизден иги
Ким ашырыр зурнукланы?
Кесигиз да
Ызларындан уча-уча...

*Къазан башы – Акъ-Сууда жерни аты.

УЧАДЫ ИСЛАМ ДИН

Адам
Азан
Къычырды...

Учады,
Учады ислам дин,
Тазакъанат
Ислам дин,
Кюнча, жана,
Ислам дин...

Учады, аламны бийлей,
Бу дунияда,
Ол дунияда да.

СОКЪУРЛА ДА КЁРЕ БОЛУРЛА

Ай жарыкъды,
Жарыкъды алай.
Бюгече
Сокъурла да кёре болурла.

Мудахлыкъ кетерча,
Жарыкъды ай...

АЙСЫЗ КЕЧЕ

Толгъан ай,
Эрий-эрий,
Аууп кетди
Тау артына.

Сууукъду,
Сууукъду
Айсыз кече.

ТЫНГЫЛАЙМА

Бахчамда
Биягъы жырын жырлайды
Сабан чыпчыкъ,
Жангыз жырын...

Мен а
Бюгюн да тынгылайма
Жаппа-жангыдан.

ШУЁХЛАБЫЗ

Чакъгъан алма
Терекни туюнде
Барыбыз да шуёхлабыз:
Юч тауукъ бла хораз да,
Къарт киштик да,
Маскечик да,
Мен да.

КЪАРАЧЫГЪЫЗ, АДАМЛА

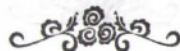
Адамла, къарачыгъыз,
Зурнукла къалай баралла:
Бир бирге ариу айта,
Бир бирге сакъ бола,
Бир бирге къысыла...

Адамла,
Зурнукладан юйренигиз.

МУДАХЛЫКЪ

Чалдишли четенчикден
Къарайды къанатлы
Чууакъ кёкге...

Не болур бу дуняда
Андан ауур,
Ол къарамдан,
Мудахлыкъдан?!

КЕСИЛЛИКДИ ТЕРЕК

Адам терекни тегерегинде
Жюрюйдю,
Балтасы жылтырай...
Бусагъат
Кесилликди терек.

Эки къанатлы уа
Аямай уя ишлей
Анда,
Башында.

ЧЫКЪ – КЪАНАТЛЫЧЫКЪ

Жокъ болуп къалды
Чыкъ –
Сейирлик къанатлычыкъ.
(Учупму кетди?)
Ол – азат
Зат.

МАРТНЫ СЕГИЗИНЧИ КЮНЮ

Манга мудахды,
Мудахды бу кюн.
Мен да мудахма,
Мудахма анга.

Жаз башы талада
Терекле чагъа,
Кырдыкла чыгъа,
Желчикле чаба...
Жюрегими таласында уа
Тиймейди кюн,
Тиймейди.

Мудахды манга
Бу кюн, уубет кюн.
Мен да мудахма
Анга,
Мартны сегизинчи
Кюнюне.

КЕНГ КЪАНАТЛА КЁРЮНМЕЙ

Терекге къонуп,
Жырлайды къанатлы,
Жырлайды...
Терек тюбюнде
Шаудан.
Ол да жырлайды,
Жырлайды.

Къанатлыны жыры,
Шауданны ауазы
Учадыла, учадыла,
Кенг къанатла
Кёрюнмей...

КЪЫСТАМА

Къыстама, къыстама
Бал чибинни:
Чакъгъан гюлге
Къонакъгъа келип
Турады ол.

БАМЦЕ ЧАКЪГЪАНДЫЛА

Жолдан къарап кёреме:
Бу юйню бахчасында
Баллиле
Алай чагъып,
Сют къайнагъанча...

Уллуду ол юйню
Къолайы.

КЪАЙГЪЫЛАНЫ АЗАЙТА...

Алма терекле ауурдула,
Бишдике алмалары...

Кюз артыны
Кюмюш жели,
Кел да
Бишген алма ийисин,
Алып кет да,
Юлеш суйген жерингде,
Къайгъыланы азайта,
Орайдалы жыр айта.

КЕТИП БАРАММА ЗУРНУКЛА

Къарачы,
Уллу кёк мудахды,
Ол жарлы бола турады:
Кетип баралла,
Кетип баралла
Зурнукла.

АЙ – ЖУЛДУЗЛА АНАСЫ

Ай.
Толгъан ай –
Жулдузла анасы,
Барады сютюн ичире
Балаларына.

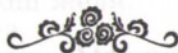
* * *

Чапыракъла агъа, агъа...
Мында дуния – саргъыл чапыракъ.
О, жерим,
Къалай кётюраласа
Быллай бир мудахлыкъны?

УЧУП БАРГЪАНЛАЙ

– Жулдузланы нек сюесе,
Нек сюесе былай?

– Учуп баргъанлай
Ёледиле да,
Учуп баргъанлай...

ТЕРЕК БАХЧАДА

Терек бахчада
Къанатлы жырлайды...
Ауазы хауаны ариулай,
Ауазы чапыракълагъа къона.

ЖАЗ БАШЫНЫ ЧУУАКЪ КЮНЮ

Жаз башыны
Чууакъ кюню –
Жангы китапны
Биринчи чапырагъыча,
Ачылгъанды,
Ачылгъанды
Аллымда.

Аллах сакъласын
Аман кёзден.

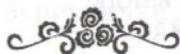

АЙГЪА ТАНСЫКЪ БОЛГЪАНМА

Эрттеден кѳрмей тургъанма да,
Айгъа бек тансыкъ болгъанма да,
Кѳзлерим тоймайдыла андан.

Булутла, тилейме,
Жапмагъыз айны,
Кѳрме кѳююгъуз аны,
Кѳрме кѳююгъуз айны.

Анга къарайым да,
Жап-жарыкъ болайым да...
Жарыгъын къучакълайым да...

САРГЪАЛГЪАН ЧАПЫРАКЪЛА

Агъадыла
Чапыракъла
Шошлукъну юсюне...
Шошлукъча, уллу
Чапыракъла.

Агъадыла...
Тереклени жерге айтхан
Мудах сѳзлери
Агъадыла,
Жерде чыгъар ючюн
Жангы чапыракъла.

* * *

Мен сахаргъа
Гюлле алып келдим.
Да, саугъа болсун дедим.

Мен сахаргъа
Кёгет-жемиш да келтирдим,
Шахар халкъына
Хакъ алмай бердим.

Мен сахаргъа
Жер алып келдим,
Шахарчыла сюрюрча,
Шахарчыла урлукъ себерча...

Жерни уа алыргъа унамады
Уллу сахар бу жол:
– Манга хазыр зат
Керекди, – деди ол.

СЫНСЫЙДЫ КЮЧЮК, СЫНСЫЙМА МЕН ДА

Ит кючук,
Сынсый кетип,
Къыш сууукъдан къачып,
Къысылгъанды деу
Кёпюрню тюбюне...

Уллу черекни
Эки жагъасын,
Эки дунияныча,
Бирге къошхан,
Юсюнде мешинала жюрюген
Деу кёпюр
Жылыталмайды
Юйсюз кючукню, ёксюз кючукню...

Сынсыйды кючук,
Сынсыйма мен да.

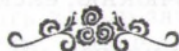

БЮГЕЧЕ МАНГА АЙ КЕРЕҚДИ

Бюгече манга ай керекди,
Ай керекди, толған ай...
Бетинги кёрюр ючюн,
Кёз къарамынғы
Гюлге ушатыр ючюн.

Бюгече манга ай керекди,
Къолларынғы бармакълары
Къол аязларымда
Ышарғанларын кёрюр ючюн.

Бюгече манга ай керекди,
Иги сёзча, толған ай.

БЮГЮН ДА...

Бюгюн да
Сырт башында
Жангыз терекге
Къадалгъанды ауур туман,
Башындан басып.

ТЕРЕК БЛА ЖАЗ БАШЫ

Къанлы кышда терек
Жаз башы жылыуун
Кёргенлей турду тюшюнде.
Кёргенлей турду да,
Кюч-къарыу алды.
Андан а –
Сау къалды,
Жайгъа чыкъды, саламат!

ЭРТТЕНЛИК

Эрттенлик...
Шатык кырдыкла бу сёзню
Чыкъ тамычыларында жазадыла,
Жерге суююне.

Къанатлыла бу сёзню
Хар кюн сайын
Жырлары бла чыгъарадыла
Кёк бийигине.
Бу сёзню жасайдыла
Кёкню кёзлери,
Жасайдыла,
Жангы кюн тууа туруп.

АДАМ ДА АЛАЙ

Жауун жауду.
Буз урду.
Сора кюн тийди...

Адам бир-бирде
Жауун болуп жауар,
Жерни къандыра,
Ызы бла бузу урур,
Аман ыз къалдыра...
Сора сокъураныр да,
Салгъан жараларына
Дарман излер кеси.

МУЗЫКА

Бармакъла чөплейдиле
Къобуз кыллада
Алтын бюртюклени...
Андан а макъам, чыгып,
Жайылады кюннге,
Ол макъам –
Манга балхам.

Бармакъла энтта чөплейдиле
Алтын бюртюклени –
Мен саппа-сау бола турама,
Инша Аллах!

КЮН КЕЛДИ

– Ким келди, ким келди?
– Кюн келди, кюн келди.
– Кюннге уа не керек?
– Кюннге уа – бир терек,
Бир терек бек керек.

– Терекден не чыгъар?
– Терекден чюй чыгъар.

– Чюйден а не чыгъар?
– Чюйден а юй чыгъар.

– Юйден а не чыгъар?
– Юйден а... юйден а...

Къаллайла сораса,
Телими боласа?

Юйюнгден чыкъмагъан,
Юйюнгде чакъмагъан
Ненг барды, ненг барды?!

АНА УА КЕРЕҚДИ КИМГЕ ДА

Акъ булутчукъ,
Бюгюн да сымарланып,
Тап-тазачыкъ, жарыкъ болуп,
Келеди къаягъа.

Къая уа ачылып анга...

Булутчукъ алай къысылады,
Ана къойнунача...

Анасыз а
Ким болгъанды бу дунияда?!

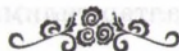

* * *

Жай ингирде
Арбазда
Гитче къызчыкъ
Жукълап къалды.

Жукълап къалды
Аппасыны къойнунда,
Биргесине гинжиси да.

Жукълайды...
Аппасы, тепмей, аны жукъусун
Сакълагъанлай...
Жукълайды къызчыкъ,
Ышарыучугъу эринлеринде къалып.
Жукълайды
Аны гинжиси да.
Гитче къызчыкъ –
Аппасыны инжисиди.

АНА ТИЛИМ

*Манга малкъар тилни
биринчи дерслерин берген устазым
Аппайланы Юсюню кызы
Шамкыызга атайма*

Танг ауазлы
Ана тилим,
Кёгюбюзде
Жана тилим.

Къолларынгдан
Мирзеу чыкъгъан,
Къарамынгдан
Терек чакъгъан.

Ана тилим –
Малкъар тилим,
Палахланы
Малтар тилим.

Къартаймагъан
Сен – жаш тилим,
Жерибизге
Ушаш тилим.

Минги тауча,
Бийик тилим,
Бир-бирлеге
Кийик тилим.

Къайтып-къайтып
Туууп тургъан,
Жокъ болмайын
Туруп тургъан,

Ёмюрледен
Ётген тилим,
Бизни уллу
Этген тилим.

Сыйлы Аллах
Берген тилим,
– Биз да миллет! –
Деген тилим.

Таза тилим,
Ой, акъ тилим!
Сен – ёлюмсюз,
Жомакъ тилим.

Жаным-тиним,
Ой, халкъ тилим!
Барыбызга
Сен – хакъ тилим.

Сени ариу
Көрмегенле,
Намыс-сый да
Бермегенле,

Хар бири да
Тайсын, тилим,
Кязим тилим,
Къайсын тилим.

КЪАРЫЛГЪАЧНЫ АЙРЫКЪАНАТ АУАЗЫ

Келдинг эсе,
Жаз башы, келдинг эсе,
Берчи манга, тилейме,
Къарылгъачны
Айрыкъанат ауазын.

САГЪЫШЛАРЫМ

Гюл бахчагъа кирдиле
Сагъышларым.
Бал чибинле хахай эте
Башладыла,
Ачы бола, ачы бола
Баллары...

* * *

Кюннге айланып
Ёседиле, ёседиле
Тирликле,
Терекле,
Кырдыкла.

Таула да
Турадыла
Кюннге айланып...

Биз а
Тууабыз да, Ата журтубузда
Ёсебиз, ана тилибизге
Айланып.

СЕНИ ЧАКЪЫРДЫМ

Сени чакъырдым
Къыйын сагъатымда.
Чакъырдым, атынгы айтып,
ктычырып...

Ауазым,
Къанатлыны ызыча,
Къалды хауада.

КЮН КЕТДИ

Кюн арыды да,
Кетди.
Кече келди, сабыр-сабыр...
Дуния жукъугъа бѣленди,
Чалбаш дуния...

Тамбла
Тангны жарыкъ къонгуроуу
Уятыр аны, уятыр,
Аллах айтса!

* * *

Ариу эсенг – ышарчы,
Тейри кылышча,
Уста эсенг – тепсечи
Сен, сакъ жауунча.
Тѣзюмлю эсенг – чыдачы,
Жол ташыча.

ТАНГИГА МИННГЕНМЕ, КЕЧЕДЕН ЧЫГЪЫП

Сары тангига миннгенме,
Къара кечеден чыгъып.
Жерге жарыкъ ургъанда,
Терек бахчам акъ чагъып...

Алай ариу чакъгъанды, –
Кѣз тиймесин – машалла!
Тереклени хар бири
Келинлеге ушалла.

ТЕРЕН ЖАУДУ КЪАР

Кече узуну
Жауду къар, терен жауду,
Журтланы, сыртланы белей.
Кёкню уюту...

Эрттенлик келалмай
Къалмагъа эди...
Уллу жолну
Къарын кюрейме, къадалып...

ЖУЛДУЗЛА — ЖЫРЛА

Кюндюз къанатлыла кёкню
Сюредиле, сюредиле,
Сора ёз жырларын
Себедиле, себедиле.

Кече уа ма ол жырла, толуп,
Чыгъадыла жулдузла болуп.

КЕЛМЕЗЛИК ДА ЖОКЪ, КЕТМЕЗЛИК ДА ЖОКЪ

Келмезлик да жокъ,
Кетмезлик да жокъ.

Келсенг — кел,
Танг атынгы айтырча,
Кетсенг — кет,
Юйюнге сау къайтырча.

СЕНМИ КЕЛЕ БОЛУРСА?

Арбазда
Бир ариу жырлай башлады
Къарылгъач...
Сенми келе болурса?

САКЪЛАДЫМ УЯНЫ

Къанатлы учуп кетди
Уясындан,
Балаларына аш излей...

Ол къайтхынчы, сакълап
Турайым уяны...
Азмыды бу дунияны
Къыйынлыгъы, хатасы?!

ТЕРЕКЛЕ КЪУРУЙДУЛА

Къанатлы
Уя салыргъа деп,
Изледи сау терек.
Шууулдай тургъан терек
Изледи...
Тапмады...
Кимге керек
Къуругъан терек?!

Тапмады да, жерибизни атып кетди,
Кетди къайры эсе да.

ТЕРЕК БАХЧАДА

– Терекле,
Былай ариу къалай чагъалгъансыз?
– Жерде палах жокъ болса
Сюебиз да,
Адам улу токъ болса
Сюебиз да...

Чагъыуубуз жайылыр да,
Жер-жерледе жазылыр да,
Игилик да кёп болур,
Мурдорунг да бек болур.

ГЮЛ ТАЛА

Гюл тала –
Минг тюрсюнлю,
Бояулу...
Гюл тала –
Бал татыулу, чибинли...

Кече уа къар
Жаууп чыкъды...
Басды да къойду
Таланы ариулугъун,
Бал ийисин,
Бал чибинни татлы ауазын.

АЙЧА ЖЮЗЕДИ ЖЮЗЮГЮНГ

Жап-жангы чыкъда экибиз,
Акъ тангнга чыкъдыкъ экибиз...

Тангда барабыз экибиз,
Тангны жолунда эркин – биз.

Менде кюледи кюлгенинг,
Чагъалла жарыкъ гюллеринг.

Бирде ауур болса да жюгюнг,
Айча жюзеди жюзюгюнг.

Жукълайдыла жашларыбыз,
Алагъа ёте жашлыгъыбыз.

Хочуланы къыз, айтайым:
Мен къанатларымы жайып,

Хазна учмаз эдим эркин,
Сенден да бир тиймесе кюн.

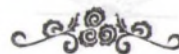
Тангча, жарыкъбыз экибиз,
Узакъ барлыкъбыз экибиз!

УЛЛУ ЖЕРНИ МИСИРИ

Ахшам...
Арбаз ортасында бешикде
Тынч жукълайды сабий.

Кёкде жулдузла,
Ай,
Бахчадагъы алмала,
Юй башындан къарагъан
Бийик антенна,
Къарт ыннагъа къошулуп,
Тебиретедиле бешикни,
Жерге монглукъ бере...

Тынч жукълайды да сабий, –
Арбаз шош,
Ырахат.
Былайы – уллу жерни мисири
Болуп турады.

---

* * *

Мен бюгюн кѣууанчдан
Топпа-толума,
Уллу терек салкѣын желден толуча,
Гюллу тала балдан толуча.
Мен бюгюн кѣууанчдан
Топпа-толума.

КЮНЛЕ

Жашауну кюзгюсюнде
Кѣрюне-кѣрюне,
Кетедиле кюнле.

Тюнене ол кюзгюге
Жилямукъ тамды.

---

* * *

Мангылайымы
Жалады
Зыбыр эрттенлик.

Асыры
Тузлу болмагѣа эди
Бюгюннгу кюнюм.

КЪУТУРГЪАН ЧЕРЕК

Ачыуланып,
Кесин мермер
Къаягѣа урады,
От чакъдыра, от чакъдыра...
Жилтинле уа
Чачырайдыла,
Тамычыла болуп...

ЭКИ ТАМЫЧЫ

Эки тамычы тамды,
Тамды жерге.
Бири – мурса болуп чыккыды,
Бири – гюл болуп чыккыды.

Мурсадан дарман этдиле,
Гюлден а – уу алдыла.

КЕЧЕ АРАДА ТУУГЪАН ТИЗГИНА

Сыртыма кётюрюп
Барама кечени...

Танг а алай узакъ,
Алай бийик!..

Асыры ауурду да жюгюм,
Билмейме –
Чыгъалырмамы ары.

ТЕРЕК БАХЧАДА

Къоллары – эмен бутакъла,
Бетинде минг ызлыгъы
Болгъан къарт киши
Кюн жаратхан алманы
Бетин сылайды, алып...
Сылайды шырхы къоллары бла.

Сылайды,
Сылагъанча сабийини бетин.
Сылайды,
Кеси бетини ызлыкълары кете...

О, жер баласы – алма!
О, жер багъасы – алма!

ЖАНСЫЗ КЁК

Жангыз булут да жокъ,
Учхан къанатлы да жокъ,
Къалай жансызды кёк,
Къалай жангызды кёк...
Ауругъанмы эте болур?

БИРИНЧИ КЪАР

Къайры эсе да
Узакъгъа кетген акъчач,
Акъмыйыкъ,
Акъсакъал
Къайтып келди, таудан аууп...
Арып...

Келди да,
Бизни халжарны башында
Жатып, жукълап къалды.

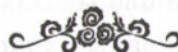

ЭРКИНЛИК

Халкъы ючюн ёлгенлени
Къабырларыны юслеринде
Салады ол жолун.

Сора къан жугъу жерге ол
Кюн болуп тиеди.

Аны жырын жаланда
Сын ташла айтадыла
Келлик тёлюлеге.

* * *

Къолларым санга
Асыры тартдыргъандан,
Бармакъларым
Санга жолла болуп...

Ала – сагъышларымдан
Ышарыуунга элтедиле
Мени эсими.

Андан сора ол жоллада
Санга айтырыкъ
Таза, иги сёзлерим да
Барадыла.

Къара аланы алларына,
Чыкъ да, къара...

БИЗНИ КЪОЛЛАРЫБЫЗ

Бизни къолларыбыз бир бирни
Кёрмейин тургъанлы
Жемишли тахтада*
Кырдыкла къарт окъуна
Болдула,
Чегетде** акътерекле
Чапыракъла агъыза.

Сен узакъ...
Къолларым
Къолларынга жеталмай,
Узатылгъанлай къалдыла
Сагъышларымы башында.

Сен узакъ...
Къолларымда
Къолларынгы
Жылыгуларын излейме,
Излейме.

*Жемишли тахта – Акъ-Сууда жерни аты.

**Чегет – Акъ-Сууда жерни аты.

МАСКЕЧИК

Жумдурукъ тенгли бир
Жилтинкёз маскечик,
Жингилкёз маскечик...

Алай таза,
Хыйласыз,
Жалагъан этгенча,
Жиягъан этгенча,
Къарайды манга.

Унуталмай турама
Ол жандауурсуз затчыкъны
Жалгъансыз къарамын.
Къалай игиди
Юйюнгде аллай бир
Халал жаныуарчыгъынг болса...

КЕСИ ЖЫРЫ БОЛМАГЪАН

– Юйю барды жараулу,
Къууллугъу – улуу,
Намысы – бийик, –
Дейдиле мен таныгъан
Жашны юсюнден.

Айтханлары кертиди,
Неси да бар, неси да,
Алай аны жокъду жыры,
ёз жыры.
Башхаланы жырларын
Жырлаучуду ол улан.

СЕЙИРЛИК КЪЫРАЛ

Тутмагъы, ёксюзлери,
Саусузу, жарлысы,
Мудах тангы да
Болмай жашагъан
Монглу къырал,
Онглу къырал,
Къайдаса сен, къайдаса?

СЮРГЮНДЕ КЪАЛГЪАН САБИЙЛИК

Мудахкёз жашчыкъ...

Бетин кюн да,
Жилямукъ да кюйдюрген
Мудахкёз жашчыкъ...

Кёлегинги жыртыкъларындан
Уппа этеме жараларынгы,
Мудахкёз жашчыкъ.

Берчлери жарылгъан
Жалан аякъларынгы
Сылайма да,
Хорсуна башлайды жүрегим,
Жилярыгъым
Тамагъыма тыгъыла.
Чал башымдан да уялмай,
Жиляйма,
Мудахкёз жашчыкъ,
Жиляйма.

Сен а
Жиляялгъан да этмейсе.

ЖЕР КЪАЛДЫ ЖЕРЛЕЙ

Адамла
Салгъан картофларын
Къаздыла эки кюн.
Жараулу тирлик жыйдыла да,
Аны
Мешинагъа жюкледиле да,
Кетдиле.

Бир адамны да
Къолундан келмеди
Жерге
Сау бол дерге.

Жер а къалды чачылгъанлай,
Жер а къалды атылгъанлай...
Жер а къалды жерлей!..

ГЮЛ ЁЛДЮ

Гюл ёлдю эрттенликде.
Аны ышарыуу
Къуруду, шаудан къуругъанча.
Кёзлери,
Жулдузлача, кюйдюле.

Аны ийнакълаучу
Желчик
Жиляй турады,
Чапыракъгъа къонуп.

Тёгерекде
Уллу терекле
Дууа этедиле,
Бутакъларын жайып.

...Бу эрттенликде
Элде
Бир къагъанакъ
Ёлгенди дедиле.

АКЪ БУЛУТ

Чыммакъ, тап-таза булут,
Игиликча, акъ болуп,

Келесе сен кёгюме,
Умутумча, кёрюне.

Келип, жарый тураса,
Аллымда къубуласа.

Ышараса, къарайса:
– Созай улу, къалайса? –

Деп сорлугъунг келгенча,
Сагъышымы кёргенча...

Сора кетип тебирейсе,
Кёз къыса: – Сау къал! – дейсе.

Кетсенг а – кёгюм жарлы,
Кетсенг а – жазым къарлы,

Кетсенг а – мен жап-жангыз,
Кетсенг а – жолум тангсыз.

Сен а билмейсе аны,
Акъ булутум, акъ жаным.

СЕЙИР ЭТЕМЕ АНГА

Ауур жүгюн кётюрюп,
Ёз жолунда баргъаннга
Бюгюнлюк терс къарайды, –
Сейир этмейме анга.

Махтауну да, сыйны да
Хыйла жолну тутханла
Аладыла, къыйналмай, –
Сейир этмейме анга.

Аны кёрюп, эримей
Келедиле акъ тангла,
Жилямайла булбулла, –
Сейир этеме анга.

Адамла уа – жашайбыз,
Тюз ниетли инсаннга
Бир терслик болмагъанча, –
Сейир этеме анга.

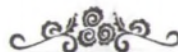

КЪЫЧЫРЫКЪ ТИЙИП, ШОШЛУКЪ СОЙЛАНЫП КЪАЛДЫ

Ачы къычырыкъ тийип,
Шошлукъ сойланып къалды,
Акъ маралча.

Шошлукъ
Сойланып къалды...
Аны кёзлеринде жулдузла бата,
Ёксюз болдула
Чыкъ тамычыла.

Узайып кетди ачы къычырыкъ,
Садакъ окъча,
Элгеннген чапыракъла
Аны ызындан къарай...

**ЗУРНУКЛА ЖИЛЯГЪАНМЫ ЭТЕЛЛЕ,
ЖЫРЛАГЪАНМЫ ЭТЕЛЛЕ?**

Зурнукла барадыла,
Къанатларында уллу кёкню элте.

Боюнлары,
Бу ауур кюнюмча,
Узун.

Ауазлары
Жилягъанмы этелле?
Жырлагъанмы этелле?

* * *

Учалла, учалла...
Къанатлыла,
Чапыракъла,
Кюнлерим учалла,
Учалла
Хар зат учхан дунияда,
Хар зат учуз дунияда.

Мен да учама,
Бирде къанатлы болуп,
Бирде чапыракъ болуп,
Бирде уа... кюнюм бла кетеме.

Учабыз, учабыз
Хар зат учхан дунияда,
Хар зат учуз дунияда.

КЪОЛЛАРЫНГ УЧДУЛА ДА КЕТДИЛЕ

...Къолларын
Учдула да кетдиле менден,
Сууукъдан къачхан къанатлылача;
Къол аязларым –
Къуппа-къуру...

Он бармагъым –
Он мудах жыр,
Он бармагъым –
Он мудах къыл.

ЭРТТЕНЛИК

Терезеден ётюп келип,
Къабыргъада,
Къызны жыйрыгъыча,
Тагъылгъанды эрттенлик.

ТАНГ ЖАРЫГЪЫН ИЧДИМ

Жерим!
Бюгюн да сени къол аязынгдан ичдим
Танг жарыгъын,
Шауданкёз жарыгъын,
Шукур эте...

МИНГИ ТАУ

Созайланы Шакъманны
жашы Алийге

О, бир тауум,
Сен – минг тауум!

Жюрегинг – жылы,
Чалды башынг – акъ.
Бийик болабыз,
Атынгы айтсакъ.

Сен – босагъабыз,
Ачылып кюннге.
Сен барса да, биз
Сукъланмакъ мингнге.

Сенсе бек бийик,
Аз эсек да биз.
Кюн а кесингден
Чыкъгъанын да бил.

Сезе келебиз:
Бузунг – жылы буз.
Жюрекледе да
Минги тауубуз

Жашап турады.
Ол – адамлыкъны
Минги таууду.
Ол – халаллыкъны
Минги тауду.

О, бир тауум...
О, минг тауум...

ЧЕРЕК БАРАДЫ

Черек барады,
Ашыгъып барады
                    тенгизге.
Барады, билмейин
Анда тутуллугъун,
Анда жутуллугъун,
Анда унутуллугъун...

Черек барады...

ЧЫКЪ ТАМЫЧЫЛА АЙ ЖАРЫГЪЫН ИЧЕЛЛЕ

- Чыкъ тамычыла
Не ичелле?
- Ай жарыгъын.
- Жиямукъ тамычыла уа?
- Жарлы жанымы.

СЕЗИМИМ

Ышарыуунгдан
Къачарыгъым келип...
Кёз къарамынгы
Юсю бла атлап кетди
Сезимим.

ЭРТТЕНЛИК

Къаллай къуш келтиреди
Кюнню,
Кюйдюрмей кеси къанатларын?

* * *

Кечени юсюмден
Тешдим да,
Кёлекнича, тешдим да,
Алай чыкъдым
Тангнга.

ОТООУМДА ТАҢГ

Алтын кёонгуроучукъ
Зынгырдайды...
Ышара башлады
Жарыкъны ауазы.

ЁЛГЕН КЪЫЗЫ БЛА СЁЛЕШЕДИ АНАСЫ

– Анам,
Жылыналмайма.

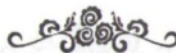
– Кел, балам, кел кесиме.

– Анам,
Ач болама.

– Кел, балам, кел кесиме.

– Анам,
Къымыжа болуп къалгъанма.

– Кел, балам, кел кесиме.
Келалмай эсенг,
Мен барайым санга.

* * *

Мудах сагъатымда,
Амалсыз кюнюмде
Келме, келме къатыма:
Суймейме,
Манга жетген
Къара булутла
Къаралтсала сени да.

Жарыкъ сагъатымда,
Иги кюнюмде
Кетме, кетме къатымдан:
Сюеме
Манга келген
Къууанч жарыкъ
Жарытса бетинги.

АКЪБАШ САГЪЫШЫМ

Малкъар тил
Шууулдамаса, уллу агъач кибик,
Минги тауну бети
Мудахлана башласа,
Жолум ажашыр да,
Учуп кетерме бу дуниядан,
Зурнук болуп.

АЧ КИРДИ КЁГЮМЕ

Кёкде учады тау къуш,
Кёкча, уллу сагъышларымы ала...

Къуш туманнга ташайды,
Сагъышларым тас болдула.
Ач кирди кёгюме.

ЖАНКЪОЗЛА

Жаз жылыуу жерге
Татый башлагъанда,
Сары тангда жети кёкден
Жулдузла тюшедиле жерге.

Жети кюнню ичинде
Ала тирликленип,
Чыгъа башлайла,
Жанкёзла болуп.

Кёккёз жулдузла,
Кюнкёз жанкёзла...

ШОШЛУКЪНУ КЮЗГЮСЮН УУАТДЫ

Уллу агъачны теренинде барама,
Шошлукъну иче-иче...
Сабырлыкъ ала-ала...
Алайлай
Шкок атылды,
Ким эсе да, итден туугъан,
Шошлукъну кюзгюсюн ууатды.

АЙ ЖАРЫГЪЫН КЕСДИЛЕ

Ай жарыкъ кече...
Кесдиле терекни...
Субай санлы,
Айны кесине жете тургъан
Терекни кесдиле...

Кесдиле,
Ай жарыгъын да кесдиле...

ТАУЛУНУ ЖЫРЫ

Тенгизни жыры –
Кёккюю,
Къаяны жыры –
Беклиги,
Желни жыры уа –
Терклиги.

Жанкъозну жыры –
Жаз башы,
Чучхурну жыры –
Акъ къашы,
Таулуну жыры –
Ёз ташы.

ЖУЛДУЗ БАА КЕЧЕ

Жулдуз,
Уча барып, ёчюлдю...

Кече излейди, излейди
Баласын,
Жиляй-жиляй...

ИГИЛИК

Игилик
Тангдан чыгъады,
Игилик
Андан чагъады.

ТИЛЕГИМЕ АЛГЫШ ЭТЕМЕ

Кюню батхан сабийни
Башын сылап жарытхан,
Къартла тургъан къыш юйню
От жагъасын жылытхан,

Жаралы къанатлыны
Уясына жетдирген,
Жолсуз къалгъан атлыны
Къар ауушдан ётдюрген

Тилегим, сени жангы
Насыбынг тутсун алда,
Ыразыча мен санга,
Ыразы болсун Аллах!

КЪАРТ ТЕРЕК

Жаз башы...

Таза хауадан иче...
Чапыракъларын ие,
Къанатлыланы жангы жырларын
эшите,
Кеф болгъанды къарт терек.

МЕН АЛЛАХДАН ТИЛЕДИМ

Танг атханды, тийрени
Жап-жангыдан туудуруп.
Мен Аллахдан тиледим
Жашасын деп туудугъум.

Танг а алай ышарды,
Уллу Аллахны атындан.
Ол – алгъышха ушады,
Туудугъума айтылгъан.

СОКЪУРАНДЫМ

Сокъурандым аны кѣргениме,
Бек сокъурандым.

Энди аны къарамын
Къол аязымда
Алып барама...

Элтип, багушха атарыкъма,
Анда къалсын къарамы.

БАЙМА МЕН

Башым – акъ,
Кюмюшюм кѣп,
Байма мен, байма мен.
Энди ол байлыгъым
Хар атламымда,
Хар айтханымда
Кѣрюне-кѣрюне барыргъа
керекди.

АДАМЛЫКЪ ХОРЛАР

- Тангла чал нек боладыла?
- Сауутла асыры кѣпден.
- Къолла нек ышарадыла?
- Адамлыкъ хорлар, хорлар! – деп.
- Аз нек тууадыла сабийле?
- Тойгъанла асыры кѣпден.
- Жылылай нек туралла юйле?
- Адамлыкъ хорлар, хорлар! – деп.

КЪЫЗЫУ КЮН

Къызыу кюн... Къапхан этеди,
Кюйдюре таш-агъачны...
Бир кесекден
Салкъын жел келе башлады.

Эследим, эследим желни
Шаудан таууш этгенин,
Чапыракъча шыбырдагъанын.

КЮН ТЕРЕКГЕ КЪОНДУ

Чыгъа келип, жангы кюн
Терекге къонду,
Балалы къуш
Уясына келди, дейме.

БУ ДУНИЯНЫ СУРАТЫ

Чеплеу баш кюнню излейди,
Дугъума уа – жилинны,
Бюгюнлюкде ол, экен,
Сураты бу дунияны.

БАРАМА ХОЛАМ ТАБА

Къарадым онгнга-солгъа,
Сёзлерим чалбаш бола.
Кюн да тийип тургъанлай,
Бир-бирде жете боран.

Барама Холам таба,
Жолум'а арый, тала.
Мени сакълап тургъанча
Жып-жылы от жагъала.

Ашыгъама кесим да,
Алда уча эсим да.
Ёчюлмей къалгъан жангыз
Бир жинк табар эсем а...

МЕН А СЕНИ БЕТИНГЕ КЪАРАП...

Жулдузчач кече,
Шошлукъну къучакълап,
Шыбырдаша турады чапыракъла бла.

Мен а – юйюмде...
Мен а – сени бетинге къарап...

СЕНИ АУАЗЫНГ

Ауазынгы эшитип,
Узатдым сууукъ къолларымы.
Сейир жылындыла къолларым...

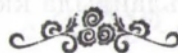

СЕН ЖАНДЫРСАНГ

Сен жандырсанг,
Чыракъ ариу жанады
Юйюбюзде.
Сымарланып...
Кесинге ушاپ,
Ышарып.

ТАЛ ТЕРЕК

Нек эсе да билмейме:
Тал терекни кӛргенлей,
Жаууп башлайды жауунум.

СЕНДЕН ТОЛУДУ КЮНЮМ

Сенден толуду кюнүм,
Ызынгдан барады жолум,
Ол – узатылгъан кьолум,
Санга дарман боллукъ кьолум.

Сенден толуду юйюм...

АТАМЫ ТАЛАСЫ

Дуруму чыгып келип,
Солуйма терек туюнде...
Атамы таласын чалып
бошадым.
Арыгъан эсгериулерим
Ийнакълайдыла кюнюмю.

АҢ КЪАНАТЛЫ МУЗЫКА

Ай жарыгъы. Гитара
Терезени аллында.
Ай къанатлы музыка
Жукълайды къылларында.

Ол бек арыгъанды да,
Татлы къалкъып турады,
Тентек жел, келе-келип,
Къылларына урады.

Жукъулу жюрегинден
Музыка уча, уяна,
Сейирлик къанатлыла
Учханча кенг уядан.

ЮЙЮБЮЗДЕ

Гюлле да къууандыла
Келгениме,
Сени кѣргениме,
Къолларымдан къолларынга
Барады да жол.

ТИШИРЫУ

Тал терекге таянып,
Олтура эди.
Тал терекча, чайкъала,
Ол тура эди.

Мудах чачын, жел жетип,
Шош сылай эди.
Кѣзлеринде тал терек
Шош жияй эди.

ЖАНГЫЗ ТЕРЕЗЕ

Терен кече,
Уллу шахар.
Кѣп фатарлы бийик юй...

Хар зат жукълагъан дуняда
Жанады жангыз терезе –
Уллу аламда
Ажашхан терезе.

Къууанчданмы ажашды?
Бушууданмы ажашды?

ЭРИЙДИ КЮНЮМЮ ЧЫРАГЪЫ

Эрийди кюнюмю
Жау чырагъы...
Эрийди,
Азая, азая...
Жетерми сау кюнюме?

КЪЫЙЫН ЖОЛНУ КЪЫСХА ЭТИП

Бөркю кетди да чынгылгъа,
Таулу жаш секирди ызындан...

.....
Кёп туруп алып чыкъды,
Чыкъды, акъбаш болуп,
Нюзюрленип.
Къыйын жолну
Къысха этип.

НЕНЧА БОЛУР САГЪАТ БЮГЮН?

Сагъатым бузулгъанды да,
Эшикке чыкъдым:
Ненча болур сагъат?..

Боран...Къар...
Шайтанча сызгъырады къыш.
Дунияда кёрюнмейди бир жан.

Аланла,
Ненча болур сагъат бюгюн?

ЖАШЫРЫН ТАЛАМДА

Жашырын таламда
Алыкъа тазады хар зат,
Кырдык бетлиди хауа.
Жауун, сабийча ышара, жауа...

Инша Аллах, алыкъа
Хар зат жангыды мында,
Хар зат танглыды мында...

СЕЙИРГЕ КЪАЛДЫМ ДА...

Бир къанатлычыкъ,
Баш бармакъ тенгли бирчик,
Эрттенликде жырлайды,
Кюн таякъгъа къоннганча,
Танг чыгъындан къаннганча...

Жерге бауурланнган
Ауур туман,
Сууукъ кирши
Ишмиди анга?!

Сейирге къалдым да,
Андан дерс алдым да,
Жашагъаныма къууандым да...

ТЫЙГЪЫЧ БЕЛГИЛЕ

Назмуларымда
Тыйгъыч белгиле салмай
Къояйым дейме энди:
Бир кюн – бир сагъыш ауурлугъу,
Бир кюн а – жангы оюм урлугъу...
Ма алай-алай...

Энди назмуларымда
Салмай къояйым
Тыйгъыч белгиле.
Окъугъан адам –
Кеси жолуна кёре,
Кеси халына кёре,
Кеси къолуна кёре,
Бёркюн кийгенине кёре,
Кюнюню тийгенине кёре,
Сала турур тыйгъыч белгилерин.
Тунгуч белгилерин.

КЪУЛИ КЪАЙСЫН ОРАМЫ

Къырау къакъгъан эрттенлик...

Мен жашагъан

Къули Къайсын орамы уяна-уяна...

Кюнден, къардан да кёзлери къамап,

Къарайдыла терезеле.

Кечеден къартайып чыкъгъан терезеле –

Къарлы дуниягъа,

Жарлы дуниягъа.

Чегем ауузунда ненча сабий

Туугъан болур бюгече?..

АУАНАМ

Бир-бирде ауанам

Окъуна жокъду,

Ой анам...

ЖАЛАН АЯКЪЛАЙ ЧАБЫП ЧЫКЪДЫ ЖАЗ БАШЫ

I

Жалан аякълай

Сен чабып чыкъдың –

Терек, шампанча

Атылып, чакъды,

Жерими бети –

Анамы бети...

Къол аязымда

Кюн намаз эте.

II

Жаз башы тегюлдо,

Бахчаны агъартып.

Мен учуп барама,

Булутчукъ – акъ атым.

Бу чакъгъан гюлчюкле –

Жылы сют тамычыла,

Жанкъозчукъ да къарар,

Кюнчюкле тамычылай.

ТЕНГИЗ

– Нек сытылады тенгиз былай?
– Бери келип тутулгъан,
Мында батып, унутулгъан
Черекле жияйдыла алай.

КЪАРТ СОЛДАТНЫ ТЮШЮ

Бутсуз къарт солдат
Тюш кѳреди:
Урушну кѳайнагъан кюнлери...
Ол – хайт деген жаш.
Атылып барады алгъа...
Автоматы от ача...

Алайлай
Тюшю юзюлюп кетди,
Уянды да кѳалды.
Ёкюндю,
Ёкюрдю:
«Андан эсе уруш
Барып тургъа эди...»

ЖАШЧЫКЪ ЖИЛЯЙ ТУРАДЫ

Сиркиу жашчыкъ,
Бугъуп келе-келип,
Кѳанатлычыкъ бегитилип тургъан
Кюмюш чалдишни эшикчигин
Акъырын ачды да, кѳачды.
Сора тыншчыкъ бугъуп кѳарайды...

Кѳрмейсиз бу сейирни:
Кѳанатлы чыкъмайды,
Кѳанатлы учмайды,
Ычхыныргъа суймейди тузакъдан.

Эркинлик керек туююлмюдю
Бу ариу, ариу жанчыкъгъа?

Жашчыкъ
Жияй турады, жүрексинип...

АТАМЫ КЪАРАМЫ

Кюн чыкъгъанды, жарыгъы
Къонгуроу таууш эте.
Туман эрип-жайылып,
Кёрюндю къая бети.

Кюн чыкъгъанды, таягъы
Тауладан тюзге ёте.
Мен а анга таянып,
Битеу нюр болуп бетим.

Кюн чыкъгъанды, атамы
Сын ташына къарадым.
Саулай турады аны
Кюнча жарыкъ къарамы.

ТИРЛИК

Мен нартюх бюртюклени
Себеме, себеме сюрген жериме.
Жауун а кесини бюртюклерин
Кёлге-кёлге себеди.

Кимни тирлиги
Иги чыгъар?

ТЕРЕГИМ ЁСЕДИ

Салгъан терегим
Ёседи, ёседи,
Жер бла кёкню жууукъ эте,
Жашаууму ууу кете...

КЪЫЙЫН СОРУУ

Бу сагъышлы арбазда
Терек бюркюп чагъады.
Чыкъны жалай, агъыза,
Шатык желчик чабады.

Анам а къыйын ауруп...
Мени окъуна кёралмай.
Амалым тауусулуп,
Кючюм манга келалмай...

Тардан-тар бола юйюм,
Сордум терекге кесим:
– Анам сау боллукъ туйюл
Эсе, нек чакъгъанса сен?

ЭРТТЕНЛИК

Бу эрттенлик
Кесини бояуларын,
Къууанч, бушуу бояуларын
Къатыш эте келип,
Алай юлешеди адамланы
Бюгюннгю сагъатларын.

ТЕРЕКЛЕ ИЧИНДЕ

Терекле ичинде
Талакъ солуу эте
Келеди жел,
Тешик-тешик болуп...

ЖЫЛЫ ГЫРЖЫН, ЖАНГЫ АЙРАН, АНАМ

Ачыгъан тылыча,
Кёпгенди кёк,
Эбизеле кёолунда*
Туман айранча уюп...

Анам, жаулугъун да ариу къысып,
Женглерин да къайырып,
Гыржын этеди,
Кёкча уллу,
Кёкча татыулу
Таба гыржын...
Ийиси юйню толтура.

Эрттеча,
Жылы гыржын,
Жангы айран.
Анам манга
Бушто этип
Берликди
Бусагъат.

*Эбизеле кёолу – Акъ-Сууда жерни аты.

Мени уа –
Анамы гыржынына
Тийишли назму сёз табаргъа
Барды нюзюрюм.

КЪУРШОУЧУНУ АГЪАЧЫНДА

Къуршоучуну
Агъачында айланып,
Айланып, арыдым.

Энди
Башымы назмума салып,
Алай солурукъма,
Анамы тобукъларындача.

ЖЫРЛАЙДЫ ТАНГ

Жырлайды жангы танг...
Тынгылайма,
Алай тынгылайма,
Ташла да эшитирча.

МЕН ДА АЛАЙ КЕЛГЕНМЕ...

Эрттенлик жауун терезеде
Жазады ёз жилауун.
Мен а сагъышлы бетингде
Мудахлыгъымы жазама бюгюн.

Арыгъан къанатлы
Кючден жетип къоннганды уясына.
Мен да алай келгенме юйюме,
Кюз артыча, къарт болуп.

ЫШАРЫУУНГ ЖАРЫТДЫ ЖОЛУМУ

Чыракъ мутхуз жана...
Ышарыуунг
Жарытды жолуму.
Энди барама, ажашмай,
Сени таба.

ЖУЛДУЗ УЧДУ

Жулдуз учду...
Къычырдым кетме деп,
Кетме деп...
Ауазым, ызындан жеталмай,
Акъсап къайтды кесиме.

АКЪ-СУУДА

Эртте, иги кюнюмю
Чакъырдым,
Жюрегим ауруп.
Чакъырдым
Атам, анам да сау
Заманда кюнюмю.

Чакъырдым, –
Ауазым,
Къанатлыны ызыча,
Къалды хауада.

ЖАШЧЫКЪ

Жашчыкъ
Тынгылайды хапарыма.
Хар сёзюм кёрюне
Уллу, таза кёзлеринде.

ТУУГЪАН КЮНЮНГЕ

Мен санга жашауумда
Не къадар ариу айтханма...
Энди аланы
Жыярыкъма да,
Минчакъла этип,
Тагъарыкъма боюнунга,
Ол къанкъаз боюнунга,
Бахчабызда терекле
Чакъгъанда,
Сен да чагъарча.

КЕСИ ДА, ЖЫРЫЧА, ТАЗА

Шаудан суучукъ,
Жалан аякълай,
Секире, секире,
Тюшюп келеди тёшден...

Келеди,
Жырын айта, айта...
Кеси да, жырыча, таза.
Чокъуракъ.

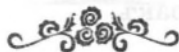
ЭРТТЕНЛИКГЕ АЙТАМА

Эрттенлик, жаным-кёжюм!
Не заманда да сен манга
Иги кёзден къарай келесе:
Кырдык ауаз бересе,
Шаудан кёжюн ачаса,
Тереземи ышарта...

Къара туман, келе келип,
Кырдыгымы кюйдюрюп,
Шауданымы къурутуп,
Тереземи ууатып
Кетсе, мен не этерме?

Не да болсун, ийнанама санга,
Жарыкъ юйюмде
Юй бийчеме ийнанганча,
Экигизни да бетлеригиз
Ушайдыла да бир бирге.

Таянама санга,
Кесинг таянганча игиликге.

ЭКИ КЪАБЫР

Манга къарагъанлай турады
Эки къабыр.
Мени къоругъанлай турады
Эки къабыр.

Жанып тургъан эки чырагъым –
Эки къабыр.
Ортагъызда олтуруп жилядым,
Эки къабыр.

Мен къайтыучу эки жерим –
Эки къабыр.
Хар кюн сайын манга кюч бере –
Эки къабыр.

Мени эки да уллу тауум –
Эки къабыр.
Бар сауладан да эки сауум –
Эки къабыр.

Бири – атамы къабыры.
Бири – анамы къабыры.

**ЖАМАУАТ ЖЫЙЫЛГЪАН ЖЕРДЕ
БИР ТАУЛУ ЖАШ МАХТАНА ЭДИ,
ХААКЪНЫ ЭНИШ ЭТЕ...
МЕН А БУ СЕЗНЮ МИЛЛЕТИБИЗГЕ
АЙТАМА**

Терек болсам, алмамы
Санга узатыр эдим.
Шаудан болсам, кесими
Санга уртлатыр эдим.

Булбул болсам, жырымы
Санга айта турурем.
Элия мен болсам а –
Аманынгы урурем.

КЮННГЕ АЙТАМА

Келдинг, сыйлы Аллахны
Кёз къарамы сен болуп.
Арысанг а, солурса,
Къол аязыма къонуп.

Оюмumu жарытдың,
Жырыма умут бердинг,
Сагъышымы аллында
Къарангыны кетердинг.

Сен барда – жашау да бар,
Сен – хар кимге да керек.
Сенсиз – чапырагъын да
Чыгъаралмайды терек.

Хар кюн сайын келесе
Кеси жолларынг бла,
Сабийни да бёлейсе
Ана къолларынг бла.

Биз бюгюн да тюбешдик,
Сени ауазынг – жарыкъ.
Атамы, анамы да
Сын ташларын бир жарыт.

ШОШЛУКЪ БЛА АУАНА

Бизни терек бахчада
Бир бирине таяна,
Жашайдыла эки эгеч –
Шошлукъ бла ауана.

Къанатлыла жырлайла,
Жангы кюннге къуана.
Алагъа тынгылайла
Шошлукъ бла ауана.

Кирип бардым бахчагъа,
Эрттен хауадан къана.
Бир бирлерин къубулта,
Шошлукъ бла ауана.

КЮН ЖАНГЫЛЫГЪЫНДАН ТОЛУ КЪОЛ АЯЗЫМ

Эрттенлик.
Кюн жангылыгъындан толу орам.
Уллу терезеледе – уллу кюнле.
Алагъа къарай бара,
Кёреме терезеледен учхан кюн
кёзлени.

Къол аязларыма жыйып аланы,
Бу эрттенликде алгъышлайма
Шахарымы хар адамын
Жангы эрттенлик бла,
Кесим да жангы бола.

Эрттенлик.
Кюн жангылыгъындан толу
Къол аязым.

ЧЫЧХАННЫ БАЛАСЫНА АЙТХАН БЕШИК ЖЫРЫ

Жукъла, балам, ариуум,
Жулдузла жукъусурай
Турадыла, аланы
Аналары – толгъан ай.

Ол да балаларына
Айтады бешик жырын.
Жукъла, балам, уянгда,
Жукъла татлы, акъырын.

Жукъла, балам, жукъла сен,
Киштикле жукълагъанда.
Бёлляу-бёлляу, жанчыгъым,
Жарыкъ болсун тангчыгъынг!

ЖИЛЯУУКЪ КЪЫЗЧЫКЪ

Сен жияп, жияп, жияп,
Къуруда жияп турсанг,
Ышаралмай къаллыкъды
Сени бек скойген аппанг.

Сен мудах, мудах, мудах,
Къуруда мудах болсанг,
Жияп къаллыкъды ол да –
Сени аппа-ариу ыннанг.

Аны ючюн айтама
Мен да назмуму санга.
Къалай ариу боласа,
Кюлюп къарасанг манга.

* * *

Атха налла салдыла,
Усталаны чакъырып.
Ол а, къууанып, жолда
Чапды, от да чакъдырып.

Тийреде итле бары
Аны ызындан болдула.
Атны төрт аягы да
Кюе тургъан сундула.

ЖЮРЕКЛЕГЕ КЮН ТИЙДИРЕ ЖАШАЙСА

Отарланы Омаргъа

Журтубузгъа саугъа болду ауазынг,
Къанат бере халкъыбызны жырына.
Сен жырлайса, жүрекле да – тап-таза,
Биз фахмунгда хар кюн сайын жылына.

Жерибизни тилсиз тургъан ташыны
Тили ачылгъан кибик, алай жырлайса.
Акъмангылай Минги тауну башыны
Бийиклигин кийип, алай жырлайса.

Къарачайны, Малкъарны да ийнагъы,
Ёнюнг бла кётюргенсе халкъынгы.
Жыры барны – жолу бар деп ийнана,
Сен ёлюмсюз эталгъанса атынгы.

Сен жырласанг – арбазыбыз жарыйды,
Юйюбюзге игиликле келгенча.
Санга дери жырлагъанла бары да
Ауазларын бир кесинге бергенча.

Жүреклеге кюн тийдире жашайса,
Умутларын толтураса минглени.
Энди, Омар, сен халкъ жыргъа ушайса,
Ол жыры уа айтады ёз миллетинг.

МАЛКЪАРНЫ КЪЫРГЪЫЗ ЖАШЫ

Айтмат улу Чынгызга

Сен Малкъарга келиучюсе,
Кётюре хар бирибизни,
Арбазлагга кириучюсе,
Жарыта юйлерибизни,

Жарашаса төрюбюзге,
От жагъабыз жылы бола.
Къарыу бере төлюбюзге,
Черегибиз – тирмен бура.

Сени көре, Малкъар таула
Ёрге-ёрге турадыла.
Санга намыс эте саула,
Игиликле тууадыла.

Сөлешгенинг – таулуланы
Къучакълагъан этгенчады,
Мында атып жарыкъ тангы,
Бар къыйынлыкъ кетгенчады.

ХАЛКЪНЫ ДЕБЕР ЖАШЫ

Залийханланы Михаилге

Аллах берген закийлигинг
Миллетинге тирлик болду,
Бийиклеге чыгъалдынг да,
Алам билди бизни жолну.

Жулдузунгу көребиз биз,
Көргенча тангны жарыгъын.
Адамлыгъынг кюч берди да,
Көп жерде халкъга жарадынг.

Минги таугга ёрлегенди
Таулулугъунг, алимлигинг.
Сен сау болсанг, Аллах айтса,
Жашауубуз болур иги.

ЭТДИМ НАЗМУМУ САУГЪА

Беппайланы Суфияннга

Сени келген жолунга
Кёп къарадым туурадан,
Чыкъмагъанд да сенича
Аскерчи бу таулада.

Кесинги да кёргюнчю,
Халкъынг билди атынгы.
Хазыр элле таулула
Тизилирге къатынгда.

Сен а, аямагъанлай
Акъылынгы, кючюнго,
Махтау да излемейин,
Этип турдунг ишинги.

Таянчагъынг болдула
Адамлыгъынг, эрлигинг.
Халкъынгдан да узакъда
Сен ма алай ёрлединг.

Жулдузла жарыкъ жана
Кече Чегем тарында...
Ма аладан экиси
Тюшдюле чынларынга.

Генерал деп, миллетинг
Къарайды бир кесинге,
Малкъар бюгюн ыразы,
Сен барсанг биргесине.

Суфиян, сен билесе
Тамблагъа жол сала.
Небиз барды, небиз жокъ –
Ёз жюрегингде санай.

Энтта келди жангы кюн,
Жарыкъгъа элтсин жолунг.
Биз бирликни туталсакъ,
Хар затыбыз тап болур.

Аны ючюн айтама
Акъ сёзлерими санга.
Сен – халкъ адамыса деп,
Этдим назмumu саугъа.

НЮРЮ БЛА КЕЛДИ КЯЗИМ ЖЕРИНЕ

Чеченланы Хусейге

Оноу этдинг, жерибизни жарыта, –
Биз Кязимни журтубузгъа къайтардыкъ!
Бёркюн тешип, ёрге турду Минги тау,
Бизни тёлү тарых сёзюн айталды!

Хусей, алай кётюргенсе Малкъарны,
Сен татыулу эте таулу къабынны.
Халкъыбызны Мекка жери болсун деп,
Кётюргенбиз бери сыйлы къабырны!

Къалам къарындашларымы атындан,
Узакъ Къазах аулакъларына барып,
Мен Кязимни бери алып келгенли,
Жюрегиме жарыкъ келди, акъ жарыкъ!

Чал Чирик кёл акъылманны суратын
Ёз бетинде ишлегенди, ышарып.
Чучхурла уа Хажибизни ауазын
Жангырталла, жырларына да салып.

Кязим шыйых болуп къайтды ёмюрге,
Анда ёлгенле бары къайтып келгенча!
Кёгюбюз да тынчайгъанча кёрюндю,
Уллу Аллах бизге игилик бергенча!

Нюрю бла келди Кязим жерине,
Берекет да элпек энди, тирлик да.
Миллет ёсе, иги айный барлыкъды,
Келир энди таулулагъа бирлик да.

Беш Тау Элни файгъамбары сыфатлы
Кязим – мында, сау болурла жарала!
Энди, Хусей, биз ёлюмсюз миллетбиз,
Тамблагъа таукелленип къарагъан!

БЮГЮН АЛАЙ ЖАРЫКЪ КЮНДЮ

*Зумакгулланы Танзиляны
туугъан кюнюне*

Бюгюн танг да санга къарап, суююне,
Ышаруу жер-жерлеге жетеди.
Хасанья башындагъы юйюнге
Келип, Кязим санга алгъыш этеди.

Арбазынг да къонакъладан толуду,
Назму сёзюнг эс тапдыра халкъынг.
Сени жолунг – Аллах берген жолуду, –
Ыразылыкъ алдынг фахму хакъынг.

Бюгюн алай жарыкъ кюндю, кёребиз,
Поэзиянг – миллетинги эсиди.
Къардашларынг – къууанчынга келебиз,
Аллыбызда Къули Къайсын кесиди.

ХАЛКЪЫНГА ЁТГЕНДИ ЖАЗГЪАНЫНГ

Будай улу Азретге

Мараучунг арымай ёрлейди,
Алыша къышланы, жазланы.
Къысха да, къыйын да жолунгда
Халкъынга ётгенди жазгъанынг.

Биз къауум а сени ызынга
Къарайбыз, сырынги билалмай,
О, закий, бюгюн да фахмунгу
Тийишли багъасын бералмай...

Энди келлик жангы тёлюле
Жангыдан ачарла хатынгы,
Батхан кеменича, чыгъарып,
Кётюрюрле сени атынгы.

ЖАША, МИЛЛЕТНИ ИЙНАГЪЫ!

Улбаш улу Азноргеа

Сен бу таулада
Жашайса, Аззор,
Кесинг да таугъа
Ушайса, Аззор.

Сен жырлагъанда –
Жюрекле жарыкъ,
Чирик келюбюз
Ариу ышарып,

Дых тау, ёнюнгде
Суююп жылына,
Эжиу этеди
Сени жырынга.

Ауазынг бла
Учаса бирге,
Эс да тапдыра
Хар бирибизге.

Беш да Тау Элге
Алай жетесе,
Ауурлукъланы
Женгиллетесе.

Жырынгы халкъгъа
Саугъа этип сен,
Болуп тураса
Закийлеге тенг.

Жаша, миллетни
Ийнагъы, Аззор!
Мен да санга бек
Ийнанып, Аззор,

Ма бу назмуму
Этеме саугъа,
Энтта кеп жылны
Ёрле деп таугъа.

СЕНИ СЁЗЮНГ, МЕНИ СЁЗЮМ — КЪАРЫНДАШЛА

Тхагазит Зуберге

Экибиз да журтубузда
Туугъан жашла...
Сени сёзюнг, мени сёзюм —
Къарындашла.

Экибиз да бир терекни
Бутакълары.
Назмунг, манга тансыкъ болуп,
Къучакълады.

Сени юйюнге — ёз юйюм деп,
Киргенме мен.
Жюрегими жылыуун да
Бергенме мен.

Адамлыгъынг, закийлигинг —
Къанатларынг.
Назмуларынг — чабып баргъан
Акъ атларынг.

Китабымы, Зубер санга
Иеме мен,
Танг жарыкъча болуп барса,
Сюеме мен.

БИР ЖЫРНЫ БИРГЕ ЖЫРЛАЙ КЕЛЕБИЗ

Къумукъну ахшы назмучусу —
Магомет улу Бадрутдиннге

Къумукъ дейдиле,
Малкъар дейдиле,
Жангыз атадан башланып...
Биз эртте-эртте
Бир жерде туугъан
Уллу атаны жашлары.

Къыпчакъ дейдиле,
Алан дейдиле,
Билмейме муну башхасын.
Бир жырны бирге
Жырлай келебиз, —
Къайсы къардаш да башласын.

Кюнюбюз да — бир,
Динибиз да — бир,
Бир тилни Аллах бергенди.
Къумукъ — Малкъарды,
Малкъар а — Къумукъ,
Арбазыбыз да — бир энди.

Малкъар деселе,
Къумукъ деселе,

Татыулу бола хантыбыз.
Бир бирибизге
Игилик тилей,
Биргеди бизни антыбыз.

ХАЖИМУРАТ— ХАЛКЪ УЛАНЫ

Грецияны Афины шахарында
болган Олимпиаданы жигити
Аккайлары Хажимуратха

Штанганы сен
Алай кётюрдюнг –
Жашаубузгъа
Махтау келтирдинг.

Кючюнгу жыйып,
Кётюрдюнг аны,
Кесинг – бирича
Эртте нартланы.

Ауур темирни
Кётюрдюнг алай,
Кётюрюп таулу
Халкъынгы саулай.

Ол ауурлукъну
Сермеп алдың сен, –
Уллу халкълагъа
Энди биз да – тенг.

Минги тау санга
Къарады жарыкъ,

Сени ызынгдан
Грекге барып.

Жигитлигинги
Сау дуня кёрдю,
Чемерлигинге
Ыспасын берди.

Халкъынг а сени
Биргенге эди,
Къарыуну санга
Ол берген эди.

Умутубуз да
Бюгюн бийикди,
Жюреклеге да
Ма кюн тийипди.

Насыплыдыла
Атанг, ананг да.
Алагъа жарыкъ
Атсын хар танг да.

Сен, Хажимурат,
Сен – халкъ уланы,
Ёхтемлигисе
Бар таулуланы.

Майдалынг а – хар
Таулу юйюрге
Жулдуз боллукъду
Ёмюр-ёмюрге.

СЕН КИМНИСЕ, БУ ЖАШАУ?

Жел сызгырып жетеди,
Терек, хайт де, бюгюлме.
– Сен кимнисе, уллу кёк?
– Мен кимни да туююлме.

Суу къутуруп келеди,
Кёпюр, бек бол, тюнгюлме.
– Сен кимнисе, боз туман?
– Мен кимни да туююлме.

Ёксюз сабий жиялайды –
Титирейди бийик тау.
Мен билирге сюеме,
Сен а кимнисе, жашау?

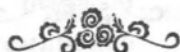

МЕН ДА ТЕРЕКМЕ

Сырт талада,
Атамы таласында,
Терен агъачда
Сюелеме терекле ичинде,
Тансыкълай бу табийгъатны.

Бир кесекден
Балалы кийик эчки
Жаным бла
Ётдю да кетди,
Мени эслемай.

Мен а ангыладым:
Мен да терекме,
Мен да бу жерге керекме.

ТАУЛУ КЪАБЫРЛА

Сюргюн
Сюрген
Узакъ жоллада,
Тузакъ жыллада,
Атылып,
Чачылып къалгъан
Таулу къабырла.

Кебинни билмеген,
Сын ташны кёрмеген,
Малкъаргъа жетмеген,
Эсден а кетмеген,
Таулу къабырла.

Тарыхыбызны кемелерича,
Жюзе келип,
Жюзе келип,
Жюреклерибизде батхан
Таулу къабырла.

Билеме,
Сизни аллыгъызда
Жокъду бизни терслигиз.

Болсада, болсада,
Терсбиз биз,
Терсбиз биз –
Сизни сауларыгъыз,
Сизни тауларыгъыз.

ЫШАРА КЕЛИРЧА ХАР ЭРТТЕН

Къыйынды
Хар тангны атханы.
Учузду да
Тау тилни айтханы.

Черекле,
Жырламай, чабалмай,
Тау башла
Тумандан чыгъалмай...

Уллу Аллах,
Халкъыма кюч бер сен,
Ышара
Келирча хар эрттен.

УМУТЛАРЫМ, ЧАГЪЫГЪЫЗ СИЗ ДА!

Жаз башы.
Жанкѳозла чыгъадыла,
Умутларым,
Чыгъыгъыз сиз да!

Кѳк аязла
Кѳк сыртлада чабадыла,
Умутларым,
Чабыгъыз сиз да!

Бахчалада
Терекле чагъадыла,
Умутларым,
Чагъыгъыз сиз да!

КЮН ДА ЧЫКЪДЫ

Акъ-Сууда
Чапыракъла бла,
Кырдыкла бла
Сѳлешген кюнлерим болалла,
Адамла мени айтханымы
Ангыламай кѳойсала.

Сѳлешеме ала бла,
Алача шыбырдай,
Аланы сымарлай,
Ариу айта, алача...

Андан сора дуниямда
Хар зат да – шош,
Хар зат да – тынч,
Хар зат да – рахат...

Мен чапыракъла бла,
Мен кырдыкла бла
Сѳлешген чакъда
Ма кюн да чыкъды.

КЕЧГЮНЧЮЛЮК, ЭСИМЕ

ЭНТТА КЕЛДИНГ

Кече узуну,
Властьдан букъдуруп,
Тирменде къууут тартдыла
Таулула,
Кеслери да
Къууутбетле бола.

Тамбла
Битеу халкъ жолгъа
Чыгъарыкъды,
Къыйын жолгъа,
Сыйыт жолгъа,
Къоюп
Маллы бауларын,
Бийик тауларын,
Сыйлы журтларын.

Андан этедиле
Къууут ийис
Халкъымы кечгюнчю
Жыллары манга
Бюгюн да.

МИНГИ ТАУГЪА АЙТАМА

Жерими атханлай тургъан
Сен – жап-жарыкъ тангыса да,
Хар таулуну таныйса да,
Хар кюнюмде жангыса да,

Санга къараргъа сюеме,
Санга жараргъа сюеме,
Санга жырларгъа сюеме,
Санга атларгъа сюеме.

ТЕРЕКЛЕНИ КЪЫРДЫЛА

Тереклени къырдыла,
Кесип-кесип, аудура,
Балалы уяланы
Къара жерге жаудура.

Уллу кёкню толтуруп,
Учалла къанатлыла.
Бу къырылгъан агъачны
Сарыныдыла ала.

ХОЛАМ ЖАНГЫДАН ЭЛ БОЛГЪУНЧУ

- Къайры бараса, таулу?
- Сыйлы жериме.
- Къайсыды ол?
- Холам.
- Да - ол тюрп болгъан жерди.
- Ол - сыйлы жеримди.
- Анда не иш этериксе?
- Ёчюлген от жагъаланы
- Сарынларына тынгыларыкъма.
- Ол ишмиди да?
- Ол - жашауумду.
- Къачаннга дери жүрюрюксе?
- Ёлгюнчю.
- Ёлгенден сора уа?
- Жашларым жүрюрюкдюле,
- Холам жангыдан эл
- Болгъунчу, от тиргизип.

* * *

Анасына ышарады
Къагъанакъ,
Ачылып...

Ышарады, -
Эринлери сют жугъу,
Ышарыуу тамады,
Сют тамгъанча...

Анасын
Жарытады къагъанакъ,
Ышарыуу - сют жугъу.

* * *

Тангны атханына къууанмай,
Кюнню чыкъгъанына къууланмай,
Жашаргъа юйрене келебиз...
Къаллай кюнлени кёребиз?!

КЪАНАТЛЫНЫ УЯСЫ

Жулдузлу кёкге жете,
Алай бийикди терек –
Кёк бла жерни ортасы...

Анда, бек башында
Жыппа-жылы уяда
Балала...
Терек шош чайкъала,
Уяны тебирете...

Жыйырманчы ёмюр
Къарап турады анга,
Балалы къуш кибик.

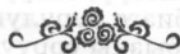
Ма ай да чыкъды,
Уяча, тегерек,
Уяча, жылы,
Бешик жыр айта...

ЖАППА-ЖАНГЫДАН

Кырдыкла
Быйыл да
Чыкъгъандыла жаппа-жангыдан,
Анадан туугъанча.

Чыкъгъандыла,
Жерибизге жангырыу бере
Жаппа-жангыдан,
Отубуз
Жанады
Жаппа-жангыдан,
Жашау да бара
Жаппа-жангыдан,
Анадан туугъанча...

БИЗ – КЪАЛАМ КЪАРЫНДАШЛА

Кязим, Къайсын, Керим да
Жашап тургъан болсала,
Бетлерибизни жарыкъ
Этер эдиле ала.

Берт, Зали да кетдиле –
Уллу адамларыбыз.
Ол закийле жокъ энди,
Мудах – орамларыбыз.

Эл багъасы устала,
Тереклеча, адула, –
Жерибизни кетюрген,
Бу таулача, таулула.

Заман алгъа барады,
Жокъ тохтауу, солууу.
Бюгюн бизге бурулуп,
Халкъыбызны сорууу:

«Сизни уа журтубузда
Жазычу деп атыгъыз,
Сизни уа къалай экен
Бирлик деген затыгъыз?»

Анга былай жууабым:
– Биз – къалам къарындашла,

Биз – малкъар жазыучула,
Миллет таныгъан жашла,

Бек ахшы ангылайбыз:
Болмаса бирлигибиз,
Бир бирге таянмасакъ,
Жыйылмаз тирлигибиз.

Фахму бла теппе-тенг
Жерде учады бирлик.
Олду – алгъа элталлыкъ,
Олду жашауну берлик.

Эсимдеди Къайсынны:
«Бир биригизге иги,
Сакъ болугъуз», – деучюсю.
Олду бизге кереги.

АЛЕКСАНДР ПУШКИНДЕН

* * *

Гюржю сыртлагъа жатханды
кече чарсы,
Арагва жырлайды аллымда.
Сагъышларым жарыкъ эселе да,
жарсыу –
Жангыз сенсе бюгече манга.

Сенсе, жангыз кесинг... Жокъду
башха къайгъым.
Тынгысыз да туююлдо жаным.
Жюрегим а жарыгъын энтта
жайды,
Сюймеклик жандырады аны.

* * *

Сени суюген эдим: алыкъа
ёчюлген
Болмаз жюрегимде суюмеклик,
баям.
Алай энди тиймем сени
кёлюнге,
Къыйнамам, тынчлыгъынгы да
алмам.
Сени суюген эдим дауурсуз,
жарый,
Бир ийнанмай инжиле, бир
уяла,
Сени суюген эдим, тап-таза
ариу,
Аллах башха жашха
суюджурсюн сени алай.

**«ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН» ДЕГЕН
РОМАННЫ VII БАШЫНЫ
XXXVI БЁЛҮМҮ**

Узакъдан кёрюне башлады
Москва – мермер къала, акъ къала.
Бурунгулу алтынжор башлары
Жылтырайла, ёчюлмей жана.
Ыразы болдум, къардашларым,
Килисала, къонгуроулары
Жырлай-жырлай, ма аллымда
Ачылып къарагъанларында!
Мени ажашхан къадарымда
Жангыз къалып къалгъанымда,
Москва, сен эдинг сагъышым.
Москва... бу сёзде, орус алгъышы
Кирик, огъурлулукъ, кюч да бар!
Бизни жарытхан кюн да бар!

КЪЫЗЫЛ ГҮЛ

Къайдады гюлюм,
Кимим къарасын?
Ёчюлдю гюлюм –
Тангны баласы.
Ёчюлюр деме
Жашлыкъ да алай!
Жашау къууанчы
Ышарып къарар!
Къызыл гюлюме
Жарсыдым, кюйдюм,
Энтта гюл чагъар,
Мен аны билдим.

ТИЛИБИЗНИ АЛИМЛЕРИНЕ

Отуз алты харф
Барды дейсиз сиз
Бизни ана тилибизде.

Минги тауну
Бизге къарагъанында уа
Ненча харф барды?
Чегем чучхурла уа
Ненча харфдан
Агъадыла?
Чирик кёлню
Бетини нюрюнден а
Ненча харф чыгъады?

Беш да Тау Элни
Ёмюрлюк сыфаты уа
Ненча харфда
Жайылады,
Жарыкъ жайылгъанча?

Ма бу соруулагъа
Жууап табалмай,
Сизге андан
Къарайма,
Алим къарындашларым.

ТУУГЪАН ЖЕРИМ

Сени келген жолунгу
Иги кёрюр ючюн,
Тауларынгы,
Череклеринги,
Жолларынгы
Окъудум кёп жыл,
Къайтарып, къайтарып...

Алай
Мангылайынгы жазыуларын
Мен окъуялмай турама
Бюгюн да.

* * *

Юйюмде,
Шуёхларымы –
Ёлюмсюз назмучу
Шуёхларымы – китаплары
Болгъан юйюмде,
Эгечим,
Къарындашым
Жокъ демейме.

БЮГЮН ДА

Атамы тереклери
Бюгюн да
Мени сакълай, сакълай,
Жолгъа къарай,
Арыгъандыла да,
Шошайып туралла.

Энди аланы сары танг бла
Бирге келип,
Башларын кесим
Сыларыкъма да,
Алай къучакъларыкъма,
Тансыкълап...

* * *

Кюн алай
Жылыталмаз эди жерни,
Жарыталмаз эди жерни,
Адамны жүрек жылыуу да,
Мангылай жарыгъы да
Къошулмасала.

БАШЛАРЫ

Ёгюзле	5
Тау башында айтама	6
Лейля къызчыгъыма, туудукъчугъума, айтхан назмум	7
Чалбаш дуням	8
Тышындан келген биреу бла селешеме	9
Къашха тай	9
Кюнлерим	10
Хар кимни ёз жаз башы	11
Жангыдан тууа	11
Жерим	12
Кече	13
«Эрттенлик. Кёк талада...»	14
Бишген эрик терек	15
Къанатлыла жырлайдыла	15
Акъ-Сууну кёгюню чалбаш ауазы	16
Сары тангда сары гюл	17
Халек болдум	18
Тюненем	18
«Уянады Сырт тала...»	19
Къазимни сураты	20
«Сёзле да чалбаш боладыла...»	21
Къымыжады танг	21
Ахлуларыма сёзюм	22
«Тау къуш...»	23
Кимни чакъыра болур ол?	24
Абысанг да – аума	25
Ай чыкыгъанды	26
Жилийды тал терек	27
Сабийлери кёп тиширыу	27
Халкъ болургъа унайыкъ	28
Булутчукъ бла тейри кылыч	29
Сау эселе ананг, атанг... ..	32
Къарылгъачла уя сала... ..	33
Юйюмде	35
Къара кийген тиширыу	36
Къартлыкъ аллай жерди	37
«Сабийле уа уллудула...»	38
Кюз арты	39
Сагъышларым («Сагъышларым...»)	39